

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

20
24

Καλές Πρακτικές
για την Ενίσχυση της Ακεραιότητας
και την Καταπολέμηση της Διαφθοράς
Μέσω της Εκπαίδευσης

Απρίλιος 2024

ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ

Πρόλογος Αναπληρώτριας Διοικητή Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

«Οι αρχές της ακεραιότητας και της διαφάνειας αποτελούν πυλώνες για την υγιή ανάπτυξη και λειτουργία κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας αναγνωρίζοντας την ανάγκη για τη συστηματική ενσωμάτωση των αρχών της ακεραιότητας και της διαφάνειας στον πυρήνα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, παρουσιάζει καλές πρακτικές χωρών, με ποικίλα εκπαιδευτικά συστήματα και πολιτιστικό υπόβαθρο, με στόχο η προσπάθεια αυτή να καταστήσει το Εγχειρίδιο, ένα ζωντανό εργαλείο για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικών στρατηγικών και προγραμμάτων στη χώρα μας.

Στην κατεύθυνση αυτή επιθυμούμε να ενισχύσουμε τον διάλογο με την εκπαιδευτική κοινότητα, με στόχο την προβολή ηθικών αξιών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα προστατεύσουν και θα προετοιμάσουν τη νέα γενιά απέναντι στη διαφθορά.

Σας προσκαλούμε, λοιπόν, να εξερευνήσετε τις σελίδες που ακολουθούν, με ανοιχτό μυαλό και δημιουργική διάθεση. Μαζί, έχουμε τη δυνατότητα να συνεισφέρουμε στη δημιουργία μιας κοινωνίας που υποστηρίζει τις ηθικές αρχές στη διακυβέρνηση και διευκολύνει την ενεργή συμμετοχή των νέων στο κοινωνικό γίγνεσθαι.»

Η Αναπληρώτρια Διοικητή

Αλεξάνδρα Ρογκάκου

Ο παρών Οδηγός Καλών Πρακτικών συντάχθηκε σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Αναπληρώτριας Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας Αλεξάνδρας Ρογκάκου και με την επίβλεψη και τον συντονισμό της Επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Ακεραιότητας και Λογοδοσίας (Γ.Δ.Α.ΛΟ.), Μαρίας Κωνσταντινίδου.

Η ομάδα έργου αποτελείτο από τους: Ασπασία Φατσιάδου, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αξιολόγησης Κινδύνων και Ειδικών Τομεακών Στρατηγικών Καταπολέμησης της Διαφθοράς της Γ.Δ.Α.ΛΟ., Σοφία Παρθενοπούλου, Προϊσταμένη Τμήματος Ειδικών Τομεακών Στρατηγικών Καταπολέμησης της Διαφθοράς και Ιωάννη Μπαθιανάκη, στέλεχος του Τμήματος Ειδικών Τομεακών Στρατηγικών Καταπολέμησης της Διαφθοράς.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	6
A. Εκπαιδευτικές Μέθοδοι και Εργαλεία	8
Θεματική και Διαθεματική/Διεπιστημονική Μέθοδος Διδασκαλίας.....	9
Εκπαιδευτική προσέγγιση με βάση την ηλικία.....	10
Βιωματική μάθηση.....	12
Σύνδεση εκπαιδευτικών μονάδων με την κοινωνία – «Ανοικτό Σχολείο»	13
Δικτύωση εκπαιδευτικών μονάδων.....	14
Χρήση Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) / Οπτικό-ακουστικό υλικό ως Εκπαιδευτικά Μέσα.....	15
B. Καλές Πρακτικές	16
Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	17
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	25
Οι Καλές Πρακτικές της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας	33
Επίλογος.....	35
Βιβλιογραφικές Αναφορές	37

Εισαγωγή

Η Παιδεία, σύμφωνα με τη συνταγματική της αποστολή μπορεί και οφείλει να διαδραματίσει καίριο ρόλο, ως προς τη διαμόρφωση ηθικών και αkéραιων χαρακτήρων και κατά συνέπεια ως προς τη διάπλαση των νέων σε μελλοντικούς ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες [1]. Στο πλαίσιο αυτό, η διδασκαλία της ακεραιότητας, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, κατέχει πρωταρχικό ρόλο καθώς, μέσω της εμπέδωσης θεμελιωδών αξιών, όπως η ειλικρίνεια, η ηθική συμπεριφορά και η λογοδοσία, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δύνανται να συμβάλουν καθοριστικά στη δημιουργία μιας κουλτούρας ακεραιότητας που επεκτείνεται πέρα από την τάξη.

Παράλληλα, βάσει της Σύμβασης κατά της Διαφθοράς των Ηνωμένων Εθνών [2], τα κράτη - μέλη, οφείλουν να αναλάβουν «δράσεις ενημέρωσης του κοινού οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στη μη ανοχή της διαφθοράς, καθώς και να καθιερώσουν σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων σπουδών, σχολικών και πανεπιστημιακών». Ένας σημαντικός αριθμός χωρών, ανά την υφήλιο, όπως, ενδεικτικά, η Κίνα, το Χονγκ-Κονγκ, η Ν. Κορέα, η Αυστρία, η Ουγγαρία καθώς και χώρες της κεντρικής Ασίας και της Κεντρικής Αμερικής, έχουν αναπτύξει ανάλογες πρωτοβουλίες εφαρμογής εκπαιδευτικών πολιτικών για την καλλιέργεια ηθικών αξιών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, που έχουν ως στόχο την ενίσχυση της ακεραιότητας και την επαγρύπνηση των νέων έναντι των φαινομένων διαφθοράς. Παρά το γεγονός ότι ο αντίκτυπος από την εφαρμογή τέτοιου είδους πολιτικών και δράσεων, εμφανίζεται μέσο-μακροπρόθεσμα, όταν πλέον οι νέοι λειτουργούν μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ως ενεργοί πολίτες, σύμφωνα με τα υφιστάμενα στοιχεία, μετά την ολοκλήρωση [3] ανάλογων δράσεων που έχουν πραγματοποιηθεί παγκοσμίως, μαθητές και φοιτητές δηλώνουν ότι έχουν κατανοήσει το πλαίσιο του φαινομένου της διαφθοράς και ότι έχουν αποκτήσει τα απαραίτητα εφόδια για να προστατευτούν από αυτό και να το καταπολεμήσουν.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας κατόπιν της υπογραφής μνημονίου συνεργασίας με το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, έχει καταρτίσει Στρατηγική Ευαισθητοποίησης της Εκπαιδευτικής Κοινότητας, σε θέματα ακεραιότητας και διαφθοράς, στην οποία συμπεριλαμβάνονται σχετικές δράσεις που απευθύνονται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Σε συνέχεια της ανωτέρω Στρατηγικής, το παρόν Εγχειρίδιο διερευνά περαιτέρω τις εκπαιδευτικές μεθόδους και τα εργαλεία που προσφέρονται για τη διδασκαλία της ακεραιότητας,

Σύνταγμα των Ελλήνων

Παράγραφος 2, Άρθρο 16

Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

καθώς και τις συναφείς διεθνείς καλές πρακτικές που συνδέονται με την εφαρμογή τους. Ειδικότερα, στο πρώτο Μέρος του παρόντος Εγχειριδίου, παρουσιάζονται οι βασικές εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και τα εκπαιδευτικά μέσα για τη διδασκαλία της ακεραιότητας και των ηθικών αξιών. Στο δεύτερο Μέρος παρουσιάζονται καλές πρακτικές, βασισμένες στις ανωτέρω εκπαιδευτικές πρακτικές και εργαλεία.

Με τη συνένωση της θεωρίας και της πρακτικής εφαρμογής, το παρόν Εγχειρίδιο στοχεύει να εμπνεύσει την εκπαιδευτική κοινότητα και τους αρμόδιους φορείς που επιθυμούν να αναπτύξουν περαιτέρω σχετικές δράσεις, παρέχοντάς τους τα κατάλληλα εργαλεία για τον σκοπό αυτό.

A. Εκπαιδευτικές Μέθοδοι και Εργαλεία

Με την καλλιέργεια μιας κουλτούρας στην τάξη που εκτιμά τον ανοιχτό διάλογο και τον αλληλοσεβασμό και μέσω της ενσωμάτωσης σεναρίων της πραγματικής ζωής στη διδασκαλία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που ευνοεί την ηθική σκέψη και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των μαθητών και των σπουδαστών τους. Οι βέλτιστες πρακτικές για τη διδασκαλία της ακεραιότητας περιλαμβάνουν μια σειρά εκπαιδευτικών μεθόδων και εργαλείων, που μπορούν να εφαρμοστούν σε όλα τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Κοινά χαρακτηριστικά των ανωτέρω πρακτικών αποτελούν, η έμφαση στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών και σπουδαστών στην εκπαιδευτική διαδικασία, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η ολιστική προσέγγιση της μάθησης, η δημιουργία και η ενδυνάμωση εκπαιδευτικών δικτύων, καθώς και η αλληλεπίδραση της εκπαιδευτικής δομής με το εξωτερικό περιβάλλον της. Παράλληλα, η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια, έχει ανοίξει νέους ορίζοντες στη σύγχρονη διδασκαλία, καθότι προσφέρει πληθώρα τεχνολογικών εργαλείων, όπως πολυμεσικές εφαρμογές, παιχνίδια, λογισμικά προσομοίωσης και εικονικής πραγματικότητας που μπορούν να υποστηρίξουν σημαντικά το εκπαιδευτικό έργο.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η ακεραιότητα δεν αποτελεί απλώς αντικείμενο μελέτης, αλλά μία στάση ζωής και κατά συνέπεια ο ρόλος της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι μείζονος σημασίας. Κάθε εκπαιδευτική κοινότητα, οφείλει πρώτα να λειτουργεί η ίδια με ακεραιότητα, διαφάνεια και λογοδοσία και εν συνεχεία να διαπαιδαγωγεί τους νέους, βάσει αυτών των αξιών και των ανάλογων κανόνων συμπεριφοράς.

Θεματική και Διαθεματική/Διεπιστημονική Μέθοδος Διδασκαλίας

Στη διεθνή βιβλιογραφία των εκπαιδευτικών συστημάτων παγκοσμίως, προωθείται η μαθητοκεντρική προσέγγιση της διδασκαλίας, σε συνδυασμό με τη θεματική και τη διεπιστημονική προσέγγιση. Και οι δύο εκπαιδευτικές προσεγγίσεις – θεματική και διεπιστημονική - αντικατοπτρίζονται στα Προγράμματα Σπουδών και στα Εργαστήρια Δεξιότητων του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Η θεματική διδασκαλία [4] αποτελεί μια διδακτική μέθοδο που οργανώνει τη μάθηση γύρω από συγκεκριμένα θέματα ή θεματικές ενότητες, υπερβαίνοντας τα παραδοσιακά όρια των γνωστικών αντικειμένων. Η μέθοδος αυτή συμπεριλαμβάνει, παράλληλα, πρακτικές δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψη των εκπαιδευομένων. Στο πλαίσιο αυτό, η ακεραιότητα δύναται να διδαχθεί ως διακριτή θεματική, την οποία οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να προσεγγίσουν μέσω συζητήσεων, μελέτης περιπτώσεων, εκπαιδευτικών επισκέψεων, σεναρίων επίλυσης ηθικών διλημμάτων κ.α. Προσεγγίζοντας την έννοια της ακεραιότητας από διάφορες οπτικές οι εκπαιδευόμενοι αναπτύσσουν μια βαθύτερη κατανόηση της σημασίας της, τόσο στην προσωπική όσο και στην ακαδημαϊκή τους ζωή.

Η διαθεματική/διεπιστημονική μάθηση [5] αναφέρεται στην πρακτική της σύνδεσης ενός γνωστικού αντικειμένου, που παραδοσιακά διδάσκεται ως αυτόνομο μάθημα όπως τα μαθηματικά, με ένα διαφορετικό γνωστικό αντικείμενο. Ο στόχος της διεπιστημονικής εκπαίδευσης είναι να προωθήσει τις συνδέσεις μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων και να παρέχει στους μαθητές/σπουδαστές μια ολιστική και πρακτική κατανόηση των προκλήσεων του πραγματικού κόσμου. Μέσω της διεπιστημονικής προσέγγισης, η διδασκαλία της ακεραιότητας, μπορεί να συνδεθεί με πλήθος μαθημάτων και επιστημονικών κλάδων, όπως ενδεικτικά οι κοινωνικές επιστήμες, τα μαθηματικά και η λογοτεχνία. Οι ανωτέρω μέθοδοι διδασκαλίας παρέχουν μια ολιστική προσέγγιση της ακεραιότητας και μπορούν να συνδυαστούν με τη χρήση εκπαιδευτικών μέσων, όπως τα βίντεο, τα διαδραστικά παιχνίδια και τα υποθετικά σενάρια.

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικότερα στα προγράμματα σπουδών, η διδασκαλία της ακεραιότητας, συμπεριλαμβάνεται, κυρίως στο μάθημα της «Πολιτικής Αγωγής». Παρόλα αυτά μαθήματα, όπως η Γλώσσα, η Λογοτεχνία, τα Αρχαία, η Ιστορία, τα Εικαστικά, η Θεατρική Αγωγή, τα Θρησκευτικά κ.ο.κ., μπορούν, επίσης, να προσφέρουν τη δυνατότητα μιας ολιστικής γνωστικής προσέγγισης της ακεραιότητας, με παράλληλη αξιοποίηση των εργαστηρίων δεξιότητων.

Εκπαιδευτική προσέγγιση με βάση την ηλικία

Η αντίληψη του παιδιού για το περιβάλλον του και η ανάπτυξη των πρώτων κοινωνικών και ηθικών τάσεων ξεκινά νωρίς, όταν το παιδί αρχίζει να αντιλαμβάνεται, ως σωστή συμπεριφορά την υπακοή στους σταθερούς και απόλυτους κανόνες, καθόσον δεν έχει σε αυτό το πρώιμο στάδιο ανάπτυξης, προσωπικό ηθικό κώδικα και οι αποφάσεις και αντιδράσεις του καθορίζονται με βάση τις προσδοκίες των ενηλίκων¹.

Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, ένα παιδί αρχίζει να αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις βασιζόμενες στον αμοιβαίο σεβασμό και την εμπιστοσύνη, αποδέχεται τους κοινωνικούς κανόνες σχετικά με το σωστό και το λάθος, εσωτερικεύει τους ηθικούς κανόνες της κοινωνίας και τα κοινωνικά πρότυπα, ενώ ταυτοχρόνως, αρχίζει να αποδέχεται την εξουσία και να συμμορφώνεται με τους κανόνες των ομάδων, τις κοινωνικές προσδοκίες και τους κοινωνικούς ρόλους.

Λίγο πριν την ενηλικίωση, ο έφηβος έχει αρχίσει να ανεξαρτητοποιείται, εφαρμόζοντας λογικούς κανόνες, συνεργάζεται με τους άλλους, ανταλλάσσει απόψεις και καθίσταται ικανός να κρίνει και να βγάλει συμπεράσματα. Στο στάδιο αυτό, τα παιδιά αφενός, αντιλαμβάνονται πλέον ότι, υπάρχουν κανόνες που συμβάλλουν στην αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων και αφετέρου αναπτύσσουν τους δικούς του ηθικούς κανόνες σε σχέση με θέματα όπως η δικαιοσύνη, η ισότητα, η ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, βάσει των οποίων διαμορφώνουν και τον τρόπο συμπεριφοράς τους (υπεράσπιση, αποδοκιμασία).

Εικόνα 1: Εκπαιδευτική Προσέγγιση με βάση την Ηλικία

Πηγή 1: Ιδία Επεξεργασία, 2023

Μέσω της σταδιακής προσέγγισης της γνώσης με βάση την ηλικία, διασφαλίζεται ότι αναγνωρίζονται και εφαρμόζονται οι κατάλληλοι γνωσιακοί και

¹ Η θεωρία της ηθικής ανάπτυξης του Lawrence Kohlberg (1958), η οποία βασίζεται και επεκτείνει τη θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης του Piaget (1954, 1979) αποτελούμενη από τέσσερα στάδια, διαχωρίζει την ηθική ανάπτυξη σε τρία κύρια επίπεδα, καθένα από τα οποία διακρίνεται με τη σειρά του σε δύο επιμέρους στάδια.

αναπτυξιακοί στόχοι για τις αντίστοιχες ηλικιακές ομάδες και εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Στο πλαίσιο της ηλικιακής προσέγγισης, η χρήση μεθόδων και εργαλείων, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως η παρακολούθηση βίντεο κινουμένων σχεδίων με κεντρικούς ήρωες, η ανάγνωση βιβλίων ιστοριών και παραμυθιών, η χρήση πακέτων πολυμεσικών εφαρμογών (συμπεριλαμβανομένων παιχνιδιών), η δημιουργική γραφή κ.ο.κ., βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν γιατί υπάρχουν κανόνες, να σέβονται τους άλλους και το σχολικό τους περιβάλλον καθώς και να κατανοούν τις συνέπειες της τήρησης ή μη τήρησης των κανόνων.

Κατ' αναλογία, για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης η μάθηση διευρύνεται σε πιο σύνθετες ή εξειδικευμένες έννοιες, μέσω δραστηριοτήτων, όπως οι ατομικές και ομαδικές εργασίες, η συμμετοχή σε διαγωνισμούς (π.χ. εικαστικούς, λογοτεχνικούς, ομαδικούς), η παρακολούθηση ταινιών μικρού μήκους και οι δομημένες ή/και ελεύθερες συζητήσεις γύρω από θέματα ηθικής, λογοδοσίας και διαφάνειας. Οι ανωτέρω προσεγγίσεις ενισχύουν τις γνώσεις των εκπαιδευομένων, βοηθούν στην εμπέδωση των εν λόγω εννοιών και συμβάλλουν στην καλλιέργεια της αντίστοιχης κουλτούρας και συμπεριφοράς.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι φοιτητές ως ενήλικες πλέον, αντιμετωπίζουν τα θέματα της ακεραιότητας, της λογοδοσίας και της διαφθοράς, υπό το πρίσμα του επιστημονικού τους κλάδου, τον οποίο θα κληθούν να υπηρετήσουν, μετά την αποφοίτησή τους, ως επαγγελματίες. Στο πλαίσιο αυτό, οι θεματικές είναι περισσότερο προσανατολισμένες σε ζητήματα επιστημονικής και επαγγελματικής ηθικής, καθώς και σε θέματα πολιτειακής αξιοκρατίας και συνδέονται με δράσεις, όπως οι ανταγωνιστικοί διάλογοι, η διοργάνωση ημερίδων, με τη συμμετοχή ατόμων εγνωσμένου κύρους και ειδικών από διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους, η συμμετοχή των φοιτητών σε διεθνείς διαγωνισμούς, ή/και η δημιουργία ειδικών σεμιναρίων και προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών, στις πανεπιστημιακές σχολές [6], [7].

Η δομημένα προοδευτική ανάπτυξη και ανάλυση εννοιών από τις πιο απλές στις πιο σύνθετες, με συνέχεια και συνέπεια, διευκολύνει εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευόμενους στη διερεύνηση και εμπάθυνση των σύνθετων εννοιών της ακεραιότητας, της λογοδοσίας, της διαφάνειας και της καταπολέμησης της διαφθοράς.

Βιωματική μάθηση

Η θεωρία της βιωματικής μάθησης βασίζεται στην ουσιαστική πεποίθηση ότι "η μάθηση είναι μια διαδικασία κατά την οποία η γνώση δημιουργείται μέσω της διαμόρφωσης εμπειριών" (Kolb, 1984) [8]. Σύμφωνα με τη θεωρία του Kolb η μάθηση δε συνιστά μια γραμμική διαδικασία αλλά μια κυκλική, όπου κάθε στάδιο οδηγεί στο επόμενο, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη συνεχή ανάπτυξη και εξέλιξη των ατόμων. Η διαδικασία απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων, σύμφωνα με τον Kolb, είναι ένας αλληλένδετος και συνεχής κύκλος μάθησης, ο οποίος αποτελείται από τα ακόλουθα τέσσερα στάδια:

- Συγκεκριμένη Εμπειρία (concrete experience): Ο μαθητής ανακαλύπτει μια εμπειρία, συλλέγει δεδομένα και αποκτά γνώσεις «από πρώτο χέρι».
- Αναστοχαστική παρατήρηση (reflective observation): Ο μαθητής αναστοχάζεται την εμπειρία, υπό το πρίσμα των υφιστάμενων γνώσεών του και αναλύει τα συναισθήματα, τις επιτυχίες και τις προκλήσεις που συνδέονται με αυτή.
- Αφηρημένη εννοιολόγηση (abstract conceptualization): Με βάση τον αναστοχασμό, ο μαθητής προσπαθεί να σχηματίσει έννοιες, ιδέες ή θεωρίες σχετικά με αυτό που έχει βιώσει. Πρόκειται για μια διαδικασία νοηματοδότησης της εμπειρίας και ενσωμάτωσής της στην υπάρχουσα γνώση.
- Ενεργός πειραματισμός (active experimentation): Τέλος, ο μαθητής εφαρμόζει τις γνώσεις που απέκτησε στα προηγούμενα στάδια, σε νέες καταστάσεις. Αυτό περιλαμβάνει τον πειραματισμό με νέους τρόπους δράσης, τον έλεγχο των θεωριών και την πρακτική εφαρμογή όλων όσων έχει μάθει. Με τον τρόπο αυτό, ο μαθητής οδηγείται σε νέες συγκεκριμένες εμπειρίες, και ο κύκλος αρχίζει ξανά [8], [9].

Η διδασκαλία της ακεραιότητας μέσω μιας πρακτικής, αναστοχαστικής και εφαρμοσμένης προσέγγισης είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, καθώς η βιωματική μάθηση μετατρέπει την αφηρημένη αξία της ακεραιότητας σε μια βιωμένη πραγματικότητα, ενισχύοντας, με τον τρόπο αυτό, την πραγματική κατανόηση και τη δέσμευση των μαθητών σε μια ηθική συμπεριφορά.

Μορφές βιωματικής μάθησης αποτελούν η πρακτική άσκηση, οι εκπαιδευτικές εκδρομές, κατά τις οποίες οι μαθητές αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον και ενισχύουν τις δεξιότητες της παρατήρησης και της αντίληψης των πραγμάτων, καθώς και η έρευνα, μέσω της οποίας οι μαθητές προσεγγίζουν, επιστημονικά, θεματικές (φυσικών, κοινωνικών, οικονομικών επιστημών κ.α.), διεξάγουν μετρήσεις, ανακαλύπτουν αιτίες και αποτελέσματα, συγκεντρώνουν δεδομένα και οδηγούνται σε συμπεράσματα και αποφάσεις.

Παράδειγμα βιωματικής προσέγγισης της ακεραιότητας αποτελεί η εργασία των μαθητών, με βάση ένα πραγματικό σενάριο, στο οποίο η ακεραιότητά τους τίθεται υπό αμφισβήτηση, όπως η επιλογή τους αναφορικά με το αν θα αντιγράψουν σε ένα διαγώνισμα ή όχι. Αυτό θα μπορούσε να γίνει μέσω παιχνιδιού ρόλων, αφήγησης ιστοριών ή μελέτης περίπτωσης. Στη συνέχεια, μέσω ομαδικής συζήτησης, οι μαθητές μπορούν να εξετάσουν τις διαφορετικές προοπτικές και τις συνέπειες των επιλογών τους. Το στάδιο αυτό, μέσω της κατάλληλης καθοδήγησης από τους εκπαιδευτικούς, τους βοηθά να συνδέσουν τις δικές τους αξίες και τα συναισθήματά τους με την έννοια της ακεραιότητας. Ενδεικτικά εκπαιδευτικά μέσα που δύνανται να χρησιμοποιηθούν είναι η συζήτηση διάσημων αποφθεγμάτων για την ακεραιότητα, η διερεύνηση σχετικών νόμων ή σχολικών κανόνων καθώς και η εμβάθυνση φιλοσοφικών ή ηθικών θεωριών. Τέλος, οι μαθητές μπορεί να κληθούν να εφαρμόσουν όσα έμαθαν για την ακεραιότητα σε νέες καταστάσεις, όπως να αναπτύξουν τις απόψεις τους για την ακεραιότητα σε ένα επιλεγμένο επάγγελμα ή να συμμετάσχουν σε έργα κοινωνικής προσφοράς, όπου η ακεραιότητα αποτελεί βασικό στοιχείο, ξεκινώντας έναν νέο κύκλο μάθησης.

Σύνδεση εκπαιδευτικών μονάδων με την κοινωνία – «Ανοιχτό Σχολείο»

Το «ανοιχτό σχολείο» είναι μια εκπαιδευτική μονάδα που αλληλεπιδρά με την κοινωνία. Αποτελεί μια καινοτόμο εκπαιδευτική προσέγγιση, που υπερβαίνει τα παραδοσιακά όρια της τάξης και επιδιώκει την ενσωμάτωση με την τοπική κοινότητα, ως μέρος της εκπαιδευτικής εμπειρίας. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μοντέλα που επικεντρώνονται στην τάξη, το "ανοιχτό σχολείο" προωθεί μια ολοκληρωμένη μαθησιακή εμπειρία που συνδέει τη θεωρητική γνώση με την πρακτική εφαρμογή της. Σημαντικό στοιχείο αυτής της προσέγγισης είναι η έμφαση στην καλλιέργεια της έννοιας του υπεύθυνου πολίτη, μέσω της ενεργούς συμμετοχής των μαθητών σε δράσεις της τοπικής κοινωνίας. Με τον τρόπο αυτό, το ανοιχτό σχολείο δημιουργεί ένα ζωντανό μαθησιακό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την ενεργό συμμετοχή, την ελεύθερη έκφραση ιδεών και τη δέσμευση σε οικουμενικές αξίες, όπως η αλληλεγγύη και ο αμοιβαίος σεβασμός. Αυτό το ολιστικό σύστημα εκπαίδευσης, συνδυάζει τη γνώση με την πρακτική εμπειρία, συμβάλλοντας, τόσο στην απόκτηση γνώσεων όσο και στην καλλιέργεια των κοινωνικών ικανοτήτων των μαθητών. Γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ της τάξης και της ευρύτερης κοινότητας, το «ανοιχτό σχολείο» προετοιμάζει τους μαθητές να γίνουν ενημερωμένα, και ενεργά μέλη της κοινωνίας, έτοιμα να συμβάλουν ουσιαστικά στις κοινότητές τους και στην ευρύτερη κοινωνία [8], [9].

Στο πλαίσιο αυτό, η διδασκαλία της ακεραιότητας, σε ένα «ανοιχτό σχολείο» επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν σε βάθος την έννοια της, μέσω της ενεργού

συμμετοχής τους σε δράσεις της τοπικής κοινότητας. Για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να εμπλακούν στη μελέτη ενός τοπικού επενδυτικού ή αναπτυξιακού έργου και να διερευνήσουν διάφορες καταστάσεις όπως η σύγκρουση συμφερόντων, η άσκηση πίεσης και ο αθέμιτος ανταγωνισμός. Μια τέτοια μελέτη όχι μόνο προάγει την

κατανόηση ζητημάτων ακεραιότητας, διαφάνειας, λογοδοσίας και διαφθοράς, αλλά παρέχει, επίσης, ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων όπως η ενσυναίσθηση και η κοινωνική ευθύνη. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η συνεργασία των μαθητών με την τοπική αυτοδιοίκηση για τον έλεγχο των δημόσιων δαπανών ή τη λήψη αποφάσεων που αφορούν στον Δήμο.

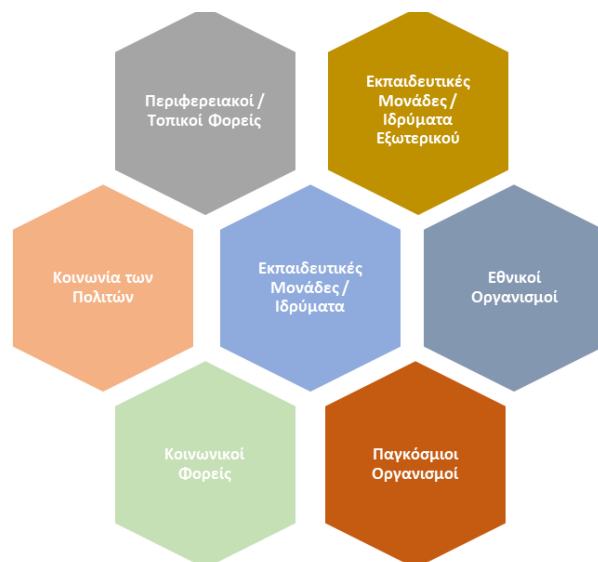
Δικτύωση εκπαιδευτικών μονάδων

Η δικτύωση στην εκπαίδευση αφορά στην ανάπτυξη συνεργασιών, αφενός, μεταξύ των εκπαιδευτικών μονάδων και αφετέρου, μεταξύ εκπαιδευτικών μονάδων και εξωτερικών φορέων [6]. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί πλήθος δράσεων και πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της δικτύωσης της εκπαιδευτικής κοινότητας, γεγονός στο οποίο έχει συμβάλει, σημαντικά, η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ). Τα οφέλη που απορρέουν από την ανάπτυξη δικτύων είναι πολλαπλά, και αφορούν, μεταξύ άλλων, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και γνώσης, τον διαμοιρασμό

Με την προώθηση συμπράξεων, τη διάδοση ερευνητικών ευρημάτων, την υποστήριξη αλλαγών στην πολιτική καταπολέμησης της διαφθοράς και την παροχή πρακτικών εργαλείων και πόρων, τα δίκτυα για την προώθηση της ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς έχουν μια ευρεία επιρροή που ξεπερνά τα όρια της εκπαιδευτικής κοινότητας και μπορούν να διαδραματίσουν έναν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση σχετικών δημόσιων πολιτικών.

πόρων καθώς και την ανάπτυξη κοινών πρωτοβουλιών και συνεργατικών έργων. Παράλληλα η δικτύωση παρέχει ευκαιρίες σύνδεσης ατόμων με διαφορετικά υπόβαθρα, κουλτούρα και εμπειρίες.

Εικόνα 2: Δίκτυα Εκπαίδευσης

Πηγή 2: Ιδία Επεξεργασία, 2023

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την προώθηση της ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς, έχουν δημιουργηθεί, παγκοσμίως, πολυάριθμα δίκτυα [7]. Μέσω διαφόρων δράσεων, όπως συζητήσεις, εργαστήρια, συνέδρια και συνεργατική έρευνα, τα δίκτυα αυτά δημιουργούν πλατφόρμες για εκπαιδευτικούς, φοιτητές, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, συμβάλλοντας, με τον τρόπο αυτόν, στην ανταλλαγή γνώσεων, ιδεών και εμπειριών.

Χρήση Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) / Οπτικό-ακουστικό υλικό ως Εκπαιδευτικά Μέσα

Οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) τα τελευταία πενήντα χρόνια έχουν εισέλθει στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, καθώς και σε κάθε επιστημονικό τομέα τυγχάνοντας ευρύτατης αποδοχής. Η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση έχει επιφέρει ριζικές καινοτομίες, τόσο στα μέσα διδασκαλίας όσο και στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς προσφέρει νέες δυνατότητες, εργαλεία και μέσα, μέσω λογισμικών γενικής ή/και ειδικής χρήσης σχεδιασμένων ειδικά για μαθητές / σπουδαστές (παρουσιάσεις, παιχνίδια προσομοίωσης και εικονικής πραγματικότητας, βίντεο, ηχητικά).

Η χρήση των Τ.Π.Ε. για την υποστήριξη της διδασκαλίας, είναι σημαντική καθώς ενισχύει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των εκπαιδευομένων. Διεθνείς Οργανισμοί και φορείς που ασχολούνται με θέματα ακεραιότητας, έχουν αξιοποιήσει στο μέγιστο υποστηρικτικό υλικό Τ.Π.Ε., ιδίως όταν απευθύνονται σε παιδιά, εφήβους, φοιτητές και νέους, καθόσον το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι εφαρμογές λογισμικού, τα βίντεο και η μουσική αποτελούν για αυτές τις ηλικίες οικεία μέσα.

B. Καλές Πρακτικές

Οι καλές πρακτικές που ακολουθούν αποτελούν παράδειγμα επιτυχούς ενσωμάτωσης των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και εργαλείων, που αναπτύχθηκαν, ήδη, συνοπτικά, στο πρώτο Μέρος. Το γεγονός αυτό, έχει σκοπό να αναδείξει τη δυνατότητα αξιοποίησης των ανωτέρω εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, μεμονωμένα ή συνδυαστικά, για την ανάπτυξη δράσεων εκπαίδευσης σε ζητήματα ακεραιότητας, στη χώρα μας. Επισημαίνεται ότι, παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικές πρακτικές προέρχονται από χώρες με διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και επίπεδα διαφθοράς, η προσαρμογή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παραμένει εφικτή.

Για την επιλογή και την παρουσίαση των καλών πρακτικών του παρόντος κειμένου, πραγματοποιήθηκε εκτενής και ενδεδειγμένη αναζήτηση στην παγκόσμια βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι δράσεις που συναντώνται συχνότερα αφορούν στη διαμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών, στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών δράσεων (εργαστηρίων) και διαγωνισμών, καθώς και δράσεων επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης, ήτοι ημερίδων, συνεδρίων, ενημερωτικών επισκέψεων, δημοσίων διαλόγων και διαλέξεων. Οι δράσεις αυτές κατά κανόνα υποστηρίζονται από το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, έντυπο και ψηφιακό.

Οι καλές πρακτικές που ακολουθούν ομαδοποιήθηκαν σε δύο γενικές κατηγορίες: σε δράσεις σχεδιασμένες για τα σχολεία (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) και δράσεις που υλοποιούνται από Πανεπιστήμια (τριτοβάθμια εκπαίδευση).

Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
	Ανοιχτό Σχολείο	✓	Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
	Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Η πρωτοβουλία «Ο χαρακτήρας μετράει!» (Character Counts!) [10] ξεκίνησε από το Ινστιτούτο Ηθικής Josephson, το 1992, σε συνεργασία με Οργανισμούς και εμπειρογνώμονες, με σκοπό τη βελτίωση της ηθικής ποιότητας της κοινωνίας, μέσω της αλλαγής προτύπων συμπεριφοράς και την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η ανωτέρω πρωτοβουλία απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 4 έως 19 ετών και αφορά στη διδασκαλία έξι οικουμενικών ηθικών αξιών, οι οποίες αναφέρονται ως οι «Έξι Πυλώνες του Χαρακτήρα»: την αξιοπιστία, τον σεβασμό, την υπευθυνότητα, τη δικαιοσύνη, τη φροντίδα, και την ιθαγένεια (υπό την έννοια της συμμετοχής στα κοινά και του σεβασμού των νόμων). Για τη διδασκαλία των έξι πυλώνων, το πρόγραμμα χρησιμοποιεί την εκπαιδευτική προσέγγιση "TEAM" - Διδάσκω, Ενισχύω, Υποστηρίζω και Μοντελοποιώ, στο πλαίσιο της οποίας έχουν διαμορφωθεί διδακτικές ενότητες διαδραστικές δραστηριότητες και παιχνίδια ρόλων. Για την περαιτέρω υποστήριξη του προγράμματος, διοργανώνονται εργαστήρια και ημερίδες, προκειμένου να εξοικειωθούν οι εκπαιδευτικοί με το εκπαιδευτικό υλικό. Λόγω της ευρύτατης συμμετοχής σχολείων σε όλη τη χώρα το εκπαιδευτικό υλικό είναι διαθέσιμο και ηλεκτρονικά, μέσω ιστοτόπων.

Το πρόγραμμα είναι διαδομένο σε όλες τις σχολικές βαθμίδες, από το δημοτικό έως το γυμνάσιο και έχει εφαρμοστεί σε πλήθος σχολείων, με μεγάλη επιτυχία. Ορισμένες περιοχές έχουν, μάλιστα, υιοθετήσει το Character Counts! ως ένα πρόγραμμα για όλη την κοινότητα, στο οποίο μετέχει ένα ευρύ φάσμα επιχειρήσεων, κοινοτικών οργανώσεων, κυβερνητικών οργανισμών, μεμονωμένων πολιτών, και μαθητών που μαθαίνουν και προσπαθούν να ζουν σύμφωνα με τους έξι πυλώνες του χαρακτήρα. Αν και ο αντίκτυπος του είναι μεγαλύτερος όταν εφαρμόζεται σε ευρύτερη κλίμακα, όπως σε επίπεδο κοινοτήτων και πόλεων, πολλά σχολεία που έχουν υιοθετήσει το πρόγραμμα μεμονωμένα έχουν, επίσης, αναφέρει θετικές αλλαγές στη συμπεριφορά των μαθητών τους, βελτιωμένες σχολικές επιδόσεις καθώς και βελτιώσεις στη συνολική σχολική κουλτούρα.

Αναγνωρίζοντας τον αντίκτυπό του, το 2012, η Γερουσία των ΗΠΑ αφιέρωσε μια εβδομάδα του Οκτωβρίου ως "National Character Counts! Week", στο πλαίσιο της οποίας σχολεία και κοινότητες συναντιούνται για να γιορτάσουν και να προωθήσουν τον καλό χαρακτήρα, μέσω διαφόρων εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων. Το ανωτέρω πρόγραμμα αποτελεί απόδειξη ότι η εκπαίδευση στην ηθική και τη δεοντολογία μπορεί να διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στην ολιστική ανάπτυξη των μαθητών. Εστιάζοντας σε καθολικά αποδεκτές αξίες, το πρόγραμμα επιδιώκει να δημιουργήσει ένα θεμέλιο πάνω στο οποίο οι μαθητές μπορούν να οικοδομήσουν μια ζωή ακεραιότητας, υπευθυνότητας και κοινωνικής δέσμευσης.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 2

Ουγγαρία

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	
Ανοιχτό Σχολείο	✓	Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	✓

Το 2012, η κυβέρνηση της Ουγγαρίας εγκαινίασε το "Πρόγραμμα πρόληψης της διαφθοράς" [11], βασική πτυχή του οποίου ήταν η ενσωμάτωση των αρχών της ακεραιότητας και της καταπολέμησης της διαφθοράς, στο Πρόγραμμα Σπουδών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, δημόσιοι υπάλληλοι του Υπουργείου Δημόσιας Διοίκησης και Δικαιοσύνης ανέλαβαν τη δημιουργία εκπαιδευτικών ενοτήτων για την καταπολέμηση της διαφθοράς, τις οποίες έθεσαν, στη συνέχεια σε δημόσια διαβούλευση με τις Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και τα λοιπά υπουργεία. Μετά την έγκρισή τους, οι ενότητες αυτές με θεματικές που κάλυπταν μια σειρά ζητημάτων, όπως η εκπροσώπηση συμφερόντων, η ευνοιοκρατία, η δωροδοκία και η δωροληψία, συμπεριελήφθησαν στο μάθημα της «Ηθικής» (ή Ηθικής Αγωγής) των δύο τελευταίων τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Παράλληλα, προτάθηκαν στους εκπαιδευτικούς τα κατάλληλα παιδαγωγικά εργαλεία για την υποστήριξη της διδασκαλίας, όπως οι ομαδικές συζητήσεις και οι εργασίες σε μικρές ομάδες. Στόχος του εγχειρήματος αυτού ήταν οι μαθητές να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν ηθικά διλήμματα έχοντας, ταυτοχρόνως, κατανοήσει βασικές ηθικές αρχές, αξίες και στάσεις καθώς και να γνωρίζουν τους κανόνες συμπεριφοράς που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη διατήρηση της ηθικής. Δεδομένης της επιτυχίας που είχε η ανωτέρω πρωτοβουλία, η διδασκαλία της ακεραιότητας επεκτάθηκε και σε άλλες τάξεις.

Με το νέο Εθνικό Πρόγραμμα για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (NAP 2015-18), η κυβέρνηση επέκτεινε περαιτέρω την εκπαίδευση κατά της διαφθοράς. Μια εκ των προτάσεων της Επιτροπής που συγκροτήθηκε για τον σκοπό αυτό, ήταν η διεξαγωγή "ημερών έργου" στα σχολεία και η ενσωμάτωση εκπαιδευτικών ενοτήτων κατά της διαφθοράς σε διάφορα μαθήματα εκτός από το μάθημα της «Ηθικής».

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση της Ουγγαρίας για τη διδασκαλία της ακεραιότητας και της καταπολέμησης της διαφθοράς στα σχολεία αποτελεί μια καλή πρακτική για την καλλιέργεια της ηθικής συνείδησης και της ιδιότητας του υπεύθυνου πολίτη. Με την ενσωμάτωση αυτών των αρχών στα Προγράμματα Σπουδών, με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων και τη συνεχή προσαρμογή και επέκταση του εγχειρήματος αυτού, η Ουγγαρία δίνει ένα παράδειγμα που μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για άλλα έθνη στην προσπάθεια να αντιμετωπίσουν τη διαφθορά και να προωθήσουν τη δημόσια ακεραιότητα.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 3

Κίνα

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	

Το 2007, το Υπουργείο Παιδείας της Κίνας [12] εξέδωσε τις «Απόψεις για την εκπαίδευση στην ακεραιότητα και την καταπολέμηση της διαφθοράς, μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος» (εφεξής «Απόψεις»). Οι «Απόψεις» ανταποκρινόμενες στις απαιτήσεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς, παρείχαν ένα γενικό περίγραμμα για την εκπαίδευση στην ακεραιότητα και την καταπολέμηση της διαφθοράς, συνοδευόμενο από τις κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής, ήταν η προώθηση της υγιούς ανάπτυξης των νέων και η δημιουργία ενός ειλικρινούς κοινωνικού περιβάλλοντος, μέσω της διδασκαλίας στην τάξη καθώς και μέσω εξωσχολικών δράσεων. Το Υπουργείο ενθάρρυνε, παράλληλα, τις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές αρχές, τις αρχές καταπολέμησης της διαφθοράς και τους γονείς να συνεργαστούν αποτελεσματικά για την υλοποίηση της ανωτέρω πολιτικής.

Το 2008, το Υπουργείο επέκτεινε τις οδηγίες για τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες διαμορφώνοντας τις «Κατευθυντήριες Οδηγίες» για την εκπαίδευση στην ακεραιότητα και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Οι κατευθύνσεις συμπεριελάμβαναν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η αξιοποίηση σημαντικών εορτών εκδηλώσεων και σχολικών τελετών, ως ευκαιρίες για εκπαίδευση. Η πολιτική συνιστούσε, επίσης, τη χρήση διαφόρων μέσων για τη διοργάνωση δραστηριοτήτων, όπως οι αφηγήσεις παραμυθιών, παιχνιδιών και διαγωνισμών γνώσεων.

Παράλληλα, με τις ανωτέρω δράσεις, το Υπουργείο αποφάσισε την ενσωμάτωση θεμάτων σχετικών με την ακεραιότητα και την καταπολέμηση της διαφθοράς στα Προγράμματα Σπουδών, σε μαθήματα όπως η Γλώσσα, η Ιστορία και η Ηθική Αγωγή, στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 4

Χονγκ Κονγκ

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Η Ανεξάρτητη Επιτροπή Κατά της Διαφθοράς (Independent Commission Against Corruption - ICAC) σε συνεργασία με τη Θεατρική Ομάδα «Repertory» του Χονγκ Κονγκ [3], δημιούργησαν εργαστήρια διαδραστικής δραματουργίας, σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την ευαισθητοποίηση των νέων σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της διαφθοράς στην κοινωνία. Η ICAC ξεκίνησε την πρωτοβουλία για το διαδραστικό θεατρικό δράμα το 1999 έχοντας ως ομάδα-στόχο τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Α' και Β' Λυκείου). Στο πλαίσιο αυτό, η θεατρική ομάδα Repertory παρουσίασε δρώμενα – παραστάσεις, σε συνεργασία με το ICAC σε περίπου 300 σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσα σε ένα ακαδημαϊκό έτος.

Μία από τις ιστορίες που παρουσίασε η θεατρική ομάδα σε μια τάξη μαθητών Α' Λυκείου ήταν η ιστορία ενός φοιτητή, του «Μικρού Κατσαρίδα», ο θείος του οποίου είχε υποβάλει

αίτηση για τον διαγωνισμό διαχείρισης της καντίνας της πανεπιστημιούπολης και του προσέφερε έκπτωση, ως αντάλλαγμα για την υποστήριξή του. Ωστόσο, ο «Μικρός Κατσαρίδας» πριν προλάβει να αποφασίσει αν θα υποστηρίξει τον θείο του, αρρώστησε αφού έφαγε το χαλασμένο φαγητό που του είχε ετοιμάσει και έπεσε αναίσθητος. Ονειρεύτηκε ότι ταξίδεψε πίσω στη δυναστεία των Σονγκ, όπου συναντήθηκε με τον πρόγονό του - έναν δικαστή - που προέδρευε σε μια υπόθεση εξαπάτησης. Στο όνειρό του είδε ότι ο δικαστής αρρώστησε βαριά και ο κατηγορούμενος της υπόθεσης του πρόσφερε σωτήριο φαρμακευτικό βότανο, με αντάλλαγμα μια ετυμηγορία αθώωσης. Η προσφορά αυτή απορρίφθηκε από τον δικαστή. Οι ηθοποιοί ρώτησαν τους μαθητές τι θα έκαναν σε αυτή την περίπτωση αν ήταν στη θέση του δικαστή. Ένας μαθητής απάντησε ότι ο δικαστής είχε δίκιο που αρνήθηκε το φαρμακευτικό βότανο, καθώς αποτελούσε δωροδοκία για μια ευνοϊκή ετυμηγορία, ενώ ένας άλλος μαθητής θεώρησε ότι έπρεπε να αποδεχθεί το φαρμακευτικό βότανο, καθώς ήταν θέμα ζωής ή θανάτου. Στο τέλος της παράστασης οι μαθητές έμαθαν ότι όταν ο «Μικρός Κατσαρίδας» ξύπνησε, αποφάσισε να απορρίψει τη δωροδοκία του θείου του και του ζήτησε να βελτιώσει τα πρότυπα υγιεινής των τροφίμων του, αν ήθελε να κερδίσει την υποστήριξή του.

Μια μαθήτρια η Yogo Chik ανέφερε ότι αφότου παρακολούθησε την παράσταση, κατάλαβε περισσότερα για τους νόμους του Χονγκ Κονγκ κατά της διαφθοράς, αλλά και τι συνιστά το αδίκημα αυτό, τονίζοντας ότι: «Το δράμα είχε μια ενδιαφέρουσα πλοκή και ήταν πιο ενδιαφέρον από το να ακούς μια ομιλία στην τάξη. Μπορούσαμε να αλληλοεπιδράσουμε με τους ηθοποιούς και να κατανοήσουμε το περίπλοκο μήνυμα που μας παρουσίαζαν».

Σύμφωνα με την υπεύθυνη νεολαίας και εκπαίδευσης της ICAC, Brenda So, «Μέσω των διαδραστικών δραματοποιήσεων παρέχονται σενάρια στους μαθητές ώστε να μπουν στη θέση των χαρακτήρων ... Σκέφτονται και στοχάζονται βαθιά και μπορούν να εφαρμόσουν όσα μαθαίνουν από τους χαρακτήρες με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να πάρουν μια σωστή απόφαση όταν αντιμετωπίζουν τον πειρασμό της διαφθοράς». Η κ. So σημείωσε ότι η ICAC δίνει στον υποκριτικό θίασο δημιουργική ελευθερία, αλλά και καθορίζει σαφείς οδηγίες που πρέπει να ακολουθήσουν. Παράλληλα, σημείωσε ότι οι θεατρικές παραστάσεις μέχρι στιγμής έχουν λάβει θετική ανταπόκριση. Περίπου το 80% των μαθητών που τις έχουν παρακολουθήσει υποστηρίζουν ότι, μέσω αυτών, κατανοούν καλύτερα τους νόμους κατά της δωροδοκίας και νιώθουν προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουν ηθικά διλήμματα στο μέλλον.

Οι πρωτοβουλίες της ICAC για την εμπέδωση της ακεραιότητας, μέσω της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβάνουν, επίσης, το πρόγραμμα ηθικής αγωγής «i Junior» που απευθύνεται στους μαθητές των δημοτικών σχολείων. Η πρωτοβουλία αυτή κατάφερε, μέσα σε ένα έτος, να συγκεντρώσει 1.500 μαθητές δημοτικού από 230 δημοτικά σχολεία, ως «ηγέτες» του «i Junior». Οι νεαροί «ηγέτες», που αναφέρονται, ως οι «μικροί βοηθοί της ICAC», εκπαιδεύονται στην ακεραιότητα από τα στελέχη της, με τη χρήση ελκυστικών εκπαιδευτικών μέσων, για αυτή την ηλικία, όπως τα παιχνίδια με κάρτες. Στη συνέχεια, τους ανατίθεται η διάδοση μηνυμάτων ακεραιότητας μεταξύ των συμμαθητών τους κατά τη διάρκεια του διαλείμματος.

Η διευθύντρια Or Ching-Yu του Δημοτικού Σχολείου Θηλέων του Αγίου Στεφάνου αναφερόμενη στο εκπαιδευτικό υλικό της ICAC, ιδίως στη σειρά κινουμένων σχεδίων

δήλωσε ότι επικεντρώνεται στην καθημερινή ζωή των μαθητών του Χονγκ Κονγκ και ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση και τον στοχασμό γύρω από την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 5

Δημοκρατία της Κορέας

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Η Επιτροπή Καταπολέμησης της Διαφθοράς και Πολιτικών Δικαιωμάτων (Anti-Corruption & Civil Rights Commission - ACRC) [13] της Δημοκρατίας της Κορέας (Νότια Κορέα) οργάνωσε το 2019 διαδραστικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και νέους, με στόχο την καλλιέργεια της ακεραιότητας και της ηθικής. Ένα εξ αυτών ήταν η «Διαδραστική Τάξη της Ακεραιότητας», η οποία συμπεριελάμβανε διαδραστικές και βιωματικές δραστηριότητες στην τάξη, σχεδιασμένες για να βοηθήσουν τους μαθητές των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου και του γυμνασίου να κατανοήσουν τις επιπτώσεις της διαφθοράς καθώς και την αξία της ακεραιότητας. Στο πλαίσιο αυτό, διοργανώθηκε από την ACRC διαδραστική τάξη με τη συμμετοχή 140 μαθητών της πέμπτης και της έκτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου, σε συνεργασία με το Εθνικό Πανεπιστήμιο Εκπαίδευσης Cheongju και το Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο κατά της Διαφθοράς. Κατά τη συμμετοχή τους σε αυτές τις δραστηριότητες οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν ότι η ακεραιότητα δεν είναι μια αφηρημένη έννοια, αλλά μια αξία που μπορεί κανείς να εφαρμόσει στην καθημερινή ζωή μέσα από την υποστήριξη αξιών, όπως η δικαιοσύνη, η ειλικρίνεια, η τήρηση των υποσχέσεων, ο αυτοέλεγχος, η υπευθυνότητα και ο αλληλοσεβασμός.

Η «Διαδραστική τάξη της Ακεραιότητας» ήταν προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε σχολείου και οι μαθησιακές δραστηριότητες περιελάμβαναν συζήτηση σε μικρές ομάδες για τα ζητήματα της διαφθοράς και της ακεραιότητας, κουίζ ακεραιότητας, συγγραφή ενός όρκου ακεραιότητας και pop-art ζωγραφική. Οι πίνακες ζωγραφικής pop-art που έφτιαξαν οι μαθητές του Δημοτικού εκτέθηκαν στο «Πάρκο Ακεραιότητας», με ελεύθερη πρόσβαση του κοινού, καθώς και στον ιστότοπο του Ινστιτούτου. Τα επόμενα έτη η ACRC οργάνωσε αντίστοιχα προγράμματα κατάρτισης για 17 από τα 475 σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που είχαν υποβάλλει αίτηση συμμετοχής.

«Είναι πολύ σημαντικό να μεταλαμπαδεύσουμε τις αξίες της ακεραιότητας και της ηθικής στο μυαλό των μαθητών από το πρώιμο στάδιο της πνευματικής και ηθικής τους ανάπτυξης», δήλωσε ο κ. Un Jong Pak, Πρόεδρος της ACRC, προσθέτοντας ότι η ACRC, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, τα γραφεία εκπαίδευσης και τα σχολεία πρόκειται να επεκτείνει τα εκπαιδευτικά της προγράμματα για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε μαθητές διαφόρων εκπαιδευτικών βαθμίδων, έτσι ώστε «τα παιδιά και οι νέοι που θα γίνουν οι ηγέτες της επόμενης γενιάς μας να μπορούν να εξελιχθούν σε πολίτες οι οποίοι διατηρούν την αίσθηση της ακεραιότητας» [13].

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 6 Βενεζουέλα	Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
	Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
	Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	✓

Σε μια καινοτόμο πρωτοβουλία που υλοποιήθηκε στη Βενεζουέλα, με τίτλο «Ο Γενικός Ελεγκτής πηγαίνει στο σχολείο», μαθητές ηλικίας μεταξύ 9 και 14 ετών, ψήφισαν έναν «Γενικό Ελεγκτή» μεταξύ των συνομηλίκων τους, με ετήσια θητεία και όρκο [14]. Ο «Γενικός Ελεγκτής», σε συνεργασία με ομάδα συμμαθητών του, προχώρησε στη συγγραφή διμηνιαίων εκθέσεων για το σχολείο, καλύπτοντας τομείς όπως η διαχείριση των πόρων, της βιβλιοθήκης και της καφετέριας, η συντήρηση των εγκαταστάσεων, οι κανόνες λειτουργίας και τα χρονοδιαγράμματα. Στο τελικό στάδιο του έργου ο «Γενικός Ελεγκτής» βασιζόμενος σε αυτές τις διμηνιαίες εκθέσεις, ετοίμασε μια τελική έκθεση, που περιείχε συστάσεις και παράπονα. Αυτές οι εκθέσεις, διαβιβάστηκαν στην κυβέρνηση, με την υποστήριξη του Γραφείου Βοήθειας Πολιτών, και οι μαθητές έλαβαν απάντηση από τους αξιωματούχους.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 7 Λιθουανία	Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
	Ανοιχτό Σχολείο	✓	Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
	Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Ένα φθινοπωρινό απόγευμα του 2006, μια ομάδα μαθητών του γυμνασίου Antanas Baranauskas στη λιθουανική πόλη Anykščiai ξεκίνησε μια αποστολή ελέγχου. Υπό την καθοδήγηση του τοπικού αξιωματούχου κατά της διαφθοράς Virgilijus Milaknis, οι μαθητές εξέτασαν τα έγγραφα των δημόσιων συμβάσεων, αναζητώντας τυχόν ενδείξεις παρανομιών στην ανακαίνιση της καφετέριας του σχολείου τους. Στόχος τους ήταν να διασφαλίσουν ότι η δημοτική κυβέρνηση επέλεξε την υψηλότερη ποιότητα στην καλύτερη τιμή. Η επίσκεψη αυτή αποτέλεσε μία εκ των πρώτων δράσεων που πραγματοποιήθηκαν στα σχολεία της χώρας, με στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών ως προς τα φαινόμενα διαφθοράς. Η προώθηση της ακεραιότητας, μέσω της εκπαίδευσης αποτέλεσε βασικό άξονα για την καταπολέμηση της διαφθοράς, στη χώρα, ήδη από την δεκαετία του 2000. Σήμερα η Λιθουανία, σε συνεργασία με τη Διεθνή Διαφάνεια φιλοξενεί ένα από τα πιο επιτυχημένα «Σχολεία Ακεραιότητας». [15]

Παράλληλα, το 2019 η Διεθνής Διαφάνεια, [16], [17] ξεκίνησε, αρχικά με τη συμμετοχή δύο μόνο σχολείων, μια επιτυχημένη δράση, η οποία σταδιακά επεκτάθηκε σε περισσότερα από είκοσι οκτώ σχολεία. Περιγράφοντας τη δράση η κ. Deimantė Žemgulytė εκπρόσωπος της Διεθνούς Διαφάνειας Λιθουανίας αναφέρει: Η θεμελιώδης ιδέα είναι ότι οι μαθητές αποκτούν λόγο για το τι πρέπει να αλλάξει." Το μοντέλο είναι απλό, αλλά εξαιρετικά αποτελεσματικό. Οι μαθητές λαμβάνουν μέρος στην κατάρτιση του προϋπολογισμού του σχολείου τους προκειμένου να τον αξιοποιήσουν, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Σκέφτονται μαζί τι μπορεί να χρειαστεί το σχολείο τους και μετά αφιερώνουν λίγο χρόνο για να αναπτύξουν συγκεκριμένες προτάσεις (συμπεριλαμβανομένου του κόστους). Η

τελική απόφαση τίθεται σε ψηφοφορία. Στη διαδικασία, μαθαίνουν πώς οι τοπικές αρχές –και η Ευρωπαϊκή Ένωση– αποφασίζουν στην πράξη να ξοδέψουν δημόσιο χρήμα.

Παρόλο που το έργο σχεδιάστηκε, αρχικά, για εφήβους ηλικίας 11-18 ετών, σε ορισμένα σχολεία λειτούργησε τόσο καλά, που πλέον έχει δημιουργηθεί μια έκδοση για παιδιά από επτά ετών και άνω. «Εργάζονται με μικρότερο προϋπολογισμό στην αρχή, για να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση. Έχουμε δει ότι η δράση έχει ενισχύσει στα παιδιά την ιδέα ότι μπορούν να γίνουν κύριοι του σχολείου τους, και τελικά της χώρας τους».

Δεδομένου ότι, ο νέος νόμος για την πρόληψη της διαφθοράς [18] ενθαρρύνει τα σχολεία να διδάσκουν την καταπολέμηση της διαφθοράς και τη διαφάνεια, η Transparency International Λιθουανίας έχει καταφέρει να αποκτήσει την υποστήριξη των εθνικών φορέων στο έργο της. Ο θετικός αντίκτυπος της ανωτέρω πρωτοβουλίας συνοψίζεται στα λόγια των νεαρών συμμετεχόντων: "Είναι μια ευκαιρία να ακουστείς". Η φιλοσοφία που τη διέπει αποτελεί μια ισχυρή επιβεβαίωση ότι η ακεραιότητα δεν διδάσκεται απλώς, αλλά βιώνεται.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 8

Ιταλία

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο	✓	Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	✓

Το Πρόγραμμα εκπαίδευσης σε θέματα ακεραιότητας της Διεθνούς Διαφάνειας Ιταλίας [19], ξεκίνησε ένα έτος μετά τη σύστασή της, το 1997, στον απόηχο του σκανδάλου Mani Pulite («καθαρά χέρια») και διαρθρώνονταν σε τρεις βασικούς πυλώνες: σεμινάρια σε σχολεία και πανεπιστήμια, σχολικό θέατρο και ένα πρόγραμμα για την ακεραιότητα στον αθλητισμό. Το παρόν κείμενο αναφέρεται στον πρώτο πυλώνα καθώς και στην πρόσφατη πρωτοβουλία που υλοποιήθηκε από τη Διεθνή Διαφάνεια Ιταλίας, σε σχολεία της Σικελίας.

Από το 1997, η Διεθνής Διαφάνεια της Ιταλίας πραγματοποίησε 50 σεμινάρια σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η διαδικασία σχεδιασμού των σεμιναρίων ξεκινούσε κάθε Ιούλιο, για το επόμενο σχολικό έτος. Τα πιθανά θέματα συζήτησης αποστέλλονταν στα σχολεία τον Σεπτέμβριο, προκειμένου να συμπεριληφθούν στον ετήσιο προγραμματισμό τους. Στα σεμινάρια συμμετείχαν έξι ομιλητές από διάφορους τομείς, οι οποίοι επιλέγονταν, με κριτήριο τον επαγγελματισμό τους και την προσήλωσή τους στις ηθικές αξίες. Προσκαλώντας τοπικούς "καθημερινούς ήρωες" ως ομιλητές, το πρόγραμμα στόχευε στην προώθηση της προσωπικής ευθύνης, της ανεξάρτητης σκέψης και της ηθικής κρίσης κατά τη λήψη αποφάσεων. Μετά τις παρουσιάσεις πραγματοποιούνταν συζητήσεις μεταξύ των ομιλητών, των μαθητών και των καθηγητών.

Με την υποστήριξη των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων και με την πιστοποίηση του Υπουργείου Παιδείας, σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος, συμμετείχαν με επιτυχία α 5.000 μαθητές και 300 εκπαιδευτικοί από 50 Περιφέρειες της χώρας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ο αντίκτυπος ήταν σημαντικός, καθώς οι συμμετέχοντες δήλωναν αυξημένη ευαισθητοποίηση αναφορικά με το κόστος και τις ζημιές που προκαλεί η διαφθορά και μεγαλύτερη διάθεση για ενεργό συμμετοχή στην καταπολέμηση τέτοιων φαινομένων. Πολλές παρουσιάσεις και ιστορίες από τα σεμινάρια αυτά κατεγράφησαν

στην έκδοση της Διεθνούς Διαφάνειας της Ιταλίας, με τίτλο, «Εγχειρίδιο Δεοντολογίας για την Τρίτη Χιλιετία» η οποία χρησιμοποιήθηκε, ως διδακτικό εργαλείο, στα μαθήματα Ακεραιότητας των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα σεμινάρια έτυχαν εκτεταμένης κάλυψης από τα ιταλικά μέσα ενημέρωσης, με άρθρα που δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά. Βασικό παράγοντα επιτυχίας του προγράμματος αποτέλεσε, επίσης, η ενεργός εθελοντική συμμετοχή των μελών της Διεθνούς Διαφάνειας και η άριστη συνεργασία τους με την εκπαιδευτική κοινότητα, τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων καθώς λοιπούς φορείς και ομάδες, όπως οι αθλητικοί σύλλογοι. Συνολικά, το πρόγραμμα εκπαίδευσης σε θέματα ακεραιότητας της Ιταλίας αποτέλεσε μια ουσιαστική πρωτοβουλία για την προώθηση μιας υπεύθυνης, ηθικής και αφοσιωμένης κοινωνίας πολιτών στην Ιταλία.

Πρόσφατα η Διεθνής Διαφάνεια Ιταλίας (Δ.Δ. – ΙΤ) στη Σικελία [20] ανέπτυξε μια ακόμα δράση με τη συμμετοχή των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με αντικείμενο, την παρακολούθηση και την προώθηση της ακεραιότητας στις δημόσιες συμβάσεις. Στο πλαίσιο της δράσης αυτής, η Δ.Δ. – ΙΤ συνεργάστηκε με δύο τοπικά σχολεία, διεξάγοντας σχολικά εργαστήρια, στα οποία οι μαθητές έμαθαν για τις δημόσιες συμβάσεις, το Σύμφωνο Ακεραιότητας και την παρακολούθηση έργων ενεργειακής απόδοσης. Οι μαθητές, καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, ανέλυσαν έγγραφα δημόσιων συμβάσεων, επισκέφθηκαν Δήμους και παρουσίασαν τα ευρήματά τους σε δημόσιες εκδηλώσεις. Με τον τρόπο αυτό, ενισχύθηκε, παράλληλα, η ικανότητά τους να αναλύουν δεδομένα και να συντάσσουν εκθέσεις παρακολούθησης.

Παρά τις προκλήσεις λόγω της πανδημίας COVID-19, η πρωτοβουλία αυτή ολοκληρώθηκε με επιτυχία και η τελική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε, μέσω ζωντανής μετάδοσης, με κοινό άνω των χιλίων ατόμων.

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 9 Αυστραλία	Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
	Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
	Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	

➤ Το μεταπτυχιακό πρόγραμμα στη «Δημόσια Πολιτική με Ειδίκευση στην Ακεραιότητα και την καταπολέμηση της Διαφθοράς» της Σχολής Δημόσιων Πολιτικών του Crawford του Εθνικού Πανεπιστημίου της Αυστραλίας [21], [22] είναι ένα εξειδικευμένο μεταπτυχιακό δίπλωμα που επικεντρώνεται στη διακυβέρνηση, τη δημόσια πολιτική και το δίκαιο. Το πρόγραμμα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως η κατανόηση των διαφόρων μορφών διαφθοράς, η αξιολόγηση των μηχανισμών καταπολέμησης της διαφθοράς και η αναζήτηση λύσεων για την καταπολέμησή της. Οι φοιτητές, κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών τους, έχουν την ευκαιρία να εξετάσουν τις δημόσιες πολιτικές, τους Οργανισμούς και τους θεσμούς που μπορούν να θεμελιώσουν, αλλά και να υπονομεύσουν την ακεραιότητα. Με την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, οι φοιτητές έχουν αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και τις κατάλληλες δεξιότητες, ώστε να εντοπίζουν τη διαφθορά και τις απειλές για την ακεραιότητα, να αξιολογούν ανάλογες καταστάσεις και να δίνουν λύσεις.

➤ Το Asia-Pacific Integrity School (Το Σχολείο Ακεραιότητας Ασίας-Ειρηνικού) [23] αποτελεί μια συνεργασία της Transparency International Australia και του προγράμματος Graduate Certificate in Integrity & Anti-Corruption του Πανεπιστημίου Griffith. Είναι ένα εντατικό πρόγραμμα 5-7 ημερών που απευθύνεται σε επαγγελματίες και νέους όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων και των επιστημονικών ειδικοτήτων. Παρέχει γνώσεις πολιτικής και αναλυτικές δεξιότητες για τον σχεδιασμό δράσεων ενίσχυσης της ακεραιότητας και καταπολέμησης της διαφθοράς σε Οργανισμούς και λοιπούς κοινωνικούς φορείς.

Ειδικότερα, το πρόγραμμα απευθύνεται σε:

- νέους επαγγελματίες, που επιδιώκουν να κάνουν τη διαφορά στην ακεραιότητα, την ηθική, τη συμμόρφωση, την εταιρική διακυβέρνηση και τη διαχείριση στους Οργανισμούς τους (δημόσιους ή ιδιωτικούς).
- μέλη και προσωπικό οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, που επιδιώκουν να κατανοήσουν και να καταπολεμήσουν τις προκλήσεις και τις πιέσεις σε σχέση με την ακεραιότητα και τη διαφθορά στη σύγχρονη κοινωνία.
- υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και συμβούλους, που επιδιώκουν να κατανοήσουν τις παγκόσμιες και περιφερειακές τάσεις διαφθοράς και πως μπορούν να τις αντιμετωπίσουν
- ειδικούς εμπειρογνώμονες επιχειρήσεων, που επιδιώκουν να διασφαλίσουν ότι οι εταιρείες τους συμβαδίζουν με τις απαιτήσεις και τις επιταγές της υπεύθυνης επιχειρηματικής συμπεριφοράς.
- μέλη διδακτικού εκπαιδευτικού προσωπικού που επιδιώκουν να επεκτείνουν το περιεχόμενο και τον αντίκτυπο της ακεραιότητας και της διδασκαλίας κατά της διαφθοράς σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα.

Στο πρόγραμμα συμμετέχουν καθηγητές του Πανεπιστημίου του Griffith καθώς και διακεκριμένες προσωπικότητες. Οι θεματικές που καλύπτονται είναι οι ακόλουθες:

○ 1 ^η ημέρα	○ Το μέλλον της καταπολέμησης της διαφθοράς στην Ασία-Ειρηνικό
○ 2 ^η ημέρα	○ Στρατηγικές Προσεγγίσεις Ακεραιότητας & Καταπολέμησης της Διαφθοράς
○ 3 ^η ημέρα	○ Προσδιορισμός και απόκριση σε κινδύνους ακεραιότητας
○ 4 ^η ημέρα	○ Διαχείριση Καταγγελιών: Νέοι Κανόνες, Νέες Πολιτικές, Νέο Όραμα
○ 5 ^η ημέρα	○ Εφαρμογή ή ανασκόπηση Προγράμματος Καταγγελίας

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 10

Μεξικό

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού		Βιωματική Μάθηση	

Το μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ITESO «Εξειδίκευση στη Δημόσια Ακεραιότητα και στις Στρατηγικές καταπολέμησης της Διαφθοράς» [24], [25] επιδιώκει να εφοδιάσει τους φοιτητές με τις κατάλληλες τεχνικές και εργαλεία για την προώθηση των πολιτικών δημόσιας ακεραιότητας και την χάραξη στρατηγικών καταπολέμησης της διαφθοράς. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος, οι φοιτητές εξοικειώνονται με διοικητικές πρακτικές που ενθαρρύνουν τη διαφάνεια και τη λογοδοσία καθώς και με τις μεθοδολογίες που εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια καταπολέμησης της διαφθοράς: πρόληψη, εντοπισμός, διερεύνηση, επιβολή κυρώσεων, και αποκατάσταση ζημιών.

Μεταξύ των θεματικών που διδάσκονται είναι η ακεραιότητα στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (μοντέλα ακεραιότητας, επιχειρηματική ηθική, υποχρεώσεις δημοσίων υπαλλήλων, χρηματοδότηση πολιτικής εκστρατείας, εργαστήριο αξιολόγησης διοικητικών παραπτωμάτων κ.α.), οι ελεγκτικοί μηχανισμοί και οι τεχνολογίες για τον έλεγχο της διαφθοράς (blockchain, αξιολογήσεις απόδοσης, εργαστήριο εκπόνησης εκθέσεων για ελέγχους απάτης δημοσίων λογαριασμών κ.α.), η διερεύνηση των πράξεων διαφθοράς (ανάκτηση και κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, πληροφορική και έγκλημα, δυσχέρειες στην επεξεργασία αποδεικτικών στοιχείων για την εξακρίβωση των πράξεων διαφθοράς, εργαστήριο συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων για το φάκελο της έρευνας κ.α.), η δικαστική λειτουργία και τα συστήματα διαφθοράς (δικαστές κατά της διαφθοράς και ορθή διαδικασία, αδικήματα κατάχρησης εξουσίας, απάτη και κατάχρηση δικαιωμάτων, δικαστικός έλεγχος ερευνών σε συστήματα διαφθοράς, εργαστήριο συγγραφής πορισμάτων κ.α.).

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 11

Ηνωμένο Βασίλειο

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	

Η Σχολή Διακυβέρνησης Blnatnik του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης δημιούργησε το ερευνητικό πρόγραμμα «Οικοδομώντας την Ακεραιότητα» (“Building Integrity”), στο πλαίσιο του οποίου, λειτουργεί ένα διαρκής, διεπιστημονικός θεσμός εντός της Σχολής, με αντικείμενο τη μελέτη της ακεραιότητας στους δημόσιους θεσμούς. Κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι:

- Να προσφέρει έναν επιστημονικό ορισμό της ακεραιότητας στο πλαίσιο των δημόσιων θεσμών.
- Να διεξάγει καινοτόμες εμπειρικές μελέτες σχετικά με τους παράγοντες που ενισχύουν ή εμποδίζουν την ακεραιότητα στους δημόσιους Οργανισμούς.
- Να αναπτύξει μια θεωρία αλλαγής για την ενίσχυση της ακεραιότητας στους δημόσιους Οργανισμούς.
- Να αναπτύξει συνεργασίες με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών για την προώθηση των αλλαγών που απαιτούνται προκειμένου να ενισχυθεί η ακεραιότητα στους δημόσιους Οργανισμούς.

Μέσω του ανωτέρω προγράμματος, το οποίο έχει δικό του ιστότοπο, έχουν μέχρι σήμερα υλοποιηθεί, συχνά και με τη χρηματοδότηση εξωτερικών φορέων, σημαντικά ερευνητικά έργα, τα οποία παρουσιάζονται από τους επικεφαλής του Προγράμματος, ανά τον κόσμο. Τα έργα αυτά καλύπτουν θεματικές όπως η «Κατανόηση του αντίκτυπου της Εθνικής Αρχής Ακεραιότητας και Εμπιστοσύνης της Ρουμανίας», η «Βελτίωση της χρήσης των τοπικών “πυλών διαφάνειας” στη Βραζιλία», η «Εμπιστοσύνη, Δυσπιστία και Νομιμότητα της Κυβέρνησης», η «Αναθεώρηση της ακεραιότητας των δημοσίων υπηρεσιών της Αυστραλίας» κ.α. [26] Παράλληλα, με βάση την εμπειρία και τη γνώση που έχει αποκτηθεί στο πλαίσιο του ανωτέρω προγράμματος, έχει δημιουργηθεί εκπαιδευτική ενότητα με τίτλο «Ακεραιότητα και Αξίες στη Δημόσια Διακυβέρνηση».

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 12

Δημοκρατία του Μαυρίκιου

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	

Στην Δημοκρατία του Μαυρίκιου, το 2015, η Ανεξάρτητη Επιτροπή κατά της Διαφθοράς (Independent Commission Against Corruption - ICAC) διοργάνωσε τον διαγωνισμό δημόσιου λόγου κατά της διαφθοράς [27], [28] στον οποίο μπορούσαν να συμμετάσχουν φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ήταν εγγεγραμμένοι σε οποιοδήποτε πλήρους, μερικής ή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών. Στόχος της δράσης αυτής, ήταν να παρέχει στους φοιτητές τη δυνατότητα να διερευνήσουν, να προβληματιστούν και να επιχειρηματολογήσουν σχετικά με τον τρόπο καταπολέμησης της διαφθοράς καθώς και να ενισχύσουν τις δεξιότητές τους στον δημόσιο λόγο.

Η θεματολογία του προκριματικού σταδίου του διαγωνισμού αφορούσε θέματα όπως:

1. Η διαφθορά μικρής κλίμακας μετράει όσο και η διαφθορά μεγάλης κλίμακας.
2. Η υποστήριξη και η συμμετοχή του κοινού είναι επιτακτική ανάγκη για την επιτυχή καταπολέμηση της διαφθοράς.
3. Η διαφθορά είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο που λαμβάνει διαφορετικές εκφάνσεις.
4. Το κίνητρο της νεολαίας είναι κοινό για την καταπολέμηση της διαφθοράς.
5. Η διαφθορά συνδέεται συχνά με άλλα εγκλήματα.
6. Το πρόβλημα της διαφθοράς συνήθως προέρχεται από την έλλειψη ακεραιότητας.
7. Η απληστία είναι η κύρια αιτία διεφθαρμένης συμπεριφοράς.
8. Μέτρα πρόληψης της διαφθοράς ως μέσο για την εξάλειψή της.
9. Η εκπαίδευση κατά της διαφθοράς ξεκινά από το σπίτι.
10. Η διαφθορά είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα και όλοι έχουμε κοινωνική ευθύνη για την καταπολέμησή της.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 13

Αρμενία

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική Διδασκαλία	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Η ΜΚΟ «Οργανισμός Ανάπτυξης της Κοινωνίας των Πολιτών» (Civil Society Development Organization), υλοποίησε το έργο «Εκπαίδευση για την καταπολέμηση της Διαφθοράς στην Αρμενία» [29], το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Ανάπτυξης (Education Development Center-EDC) της χώρας. Στόχος του ανωτέρω έργου ήταν να συμβάλει στη διαμόρφωση της στάσης των πολιτών, ιδίως των νέων, σε σχέση με τη διαφθορά και την καταπολέμησή της.

Το έργο υλοποιήθηκε σε τρία (3) βασικά στάδια. Για την υλοποίησή του δημιουργήθηκαν ομάδες αποτελούμενες από στελέχη της ΜΚΟ, και αντιπροσώπους των φοιτητικών συλλόγων και μέλη των τοπικών κοινοτήτων. Στο 1^ο στάδιο οι συμμετέχοντες απέκτησαν γνώσεις και δεξιότητες αναφορικά με την έννοια, τις μορφές και τις επιπτώσεις της διαφθοράς, όπως επίσης, και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να διοργανωθούν καμπάνιες και εκδηλώσεις, κινητοποιώντας άλλους νέους και πολίτες. Στο 2^ο στάδιο οι συμμετέχοντες απέκτησαν τη γνώση και την ικανότητα να ερευνούν τις ανάγκες των δικών τους τοπικών κοινωνιών και βάσει αυτών να ετοιμάσουν την πρότασή τους για το σχέδιο ενός “Κώδικα Συμπεριφοράς” και μιας “Στρατηγικής Καταπολέμησης της Διαφθοράς για Νέους”. Τα σχέδια αυτά τέθηκαν, στη συνέχεια, σε διαβούλευση με τη συμμετοχή φοιτητών, γονέων, καθηγητών εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης, των Μ.Μ.Ε., του ιδιωτικού τομέα καθώς και ενώσεων εργαζομένων. Στο 3^ο στάδιο ενσωματώθηκαν οι παρατηρήσεις και οι απόψεις των συμμετεχόντων από την παρουσίαση του 2^{ου} σταδίου και τα κείμενα που διαμορφώθηκαν τέθηκαν εκ νέου σε διαβούλευση για την οριστικοποίησή τους.

Παράλληλα, ο Οργανισμός Ανάπτυξης της Κοινωνίας των Πολιτών πραγματοποίησε διαγωνισμό [30] με μικρά βραβεία, ώστε οι νέοι να έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τη γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και των συναντήσεων. Το

πρώτο βραβείο κέρδισαν φοιτητές πανεπιστημίου, οι οποίοι διοργάνωσαν μια πρωτοβουλία για την πρόληψη της διαφθοράς στα πανεπιστήμια, ευαισθητοποιώντας και τους μαθητές των λυκείων. Οι υπεύθυνοι του έργου υλοποίησαν σεμινάρια και διένειμαν υλικό με μηνύματα κατά της διαφθοράς. Η επιτυχία του σεμιναρίου εκτιμήθηκε, βάσει έρευνας, στο τέλος των εργασιών του.

Το δεύτερο έργο που βραβεύθηκε είχε ως στόχο την ευαισθητοποίηση των μελών της τοπικής κοινότητας, μέσω ενός διαφημιστικού βίντεο. Οι φοιτητές υποστήριξαν το μήνυμά τους κατά της διαφθοράς, συμπεριλαμβάνοντας στο βίντεο συνεντεύξεις με υψηλόβαθμα στελέχη του πανεπιστημίου. Το βίντεο αυτό εκτός από τον ιστότοπο των φοιτητών, μεταδόθηκε και από έναν τοπικό τηλεοπτικό σταθμό. Το τρίτο έργο που κέρδισε, αφορούσε στη δημιουργία ενός ιστοτόπου με πηγές κατά της διαφθοράς, παρά το γεγονός ότι ο Πρύτανης του πανεπιστημίου δεν το θεωρούσε απαραίτητο. Οι φοιτητές προχώρησαν στην υλοποίηση της ιδέας τους, δημοσιεύοντας σε αυτό τα αποτελέσματα από έρευνες που διεξήγαγαν σε τοπικά πανεπιστήμια καθώς και ένα βίντεο, στο οποίο καταγράφηκαν τυχαίες συνεντεύξεις με περαστικούς στο δρόμο, που εξέθεσαν την εμπειρία τους σε σχέση με τη διαφθορά. Ο Πρύτανης εντυπωσιάστηκε από το περιεχόμενο του ιστότοπου και τελικώς συμμετείχε, με μια εισαγωγή του στην αρχική σελίδα, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την προσπάθεια των φοιτητών του.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 14

Ταϊλάνδη

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Το Ταϊλανδικό «Δίκτυο Νεολαίας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς» [31], [32] είναι ένα φοιτητικό δίκτυο που δημιουργήθηκε το 2012 σε συνεργασία με το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP) και το Τμήμα Τοπικής Διοίκησης του Πανεπιστημίου Khon Kaen. Ξεκίνησε ως μια ομάδα τριάντα έξι φοιτητών με αποστολή την εξάλειψη της διαφθοράς από την κοινωνία της Ταϊλάνδης, μέσω της ενδυνάμωσης των νέων. Η βασική ιδέα του έργου ήταν να δεσμευτούν οι φοιτητές ότι θα «αρνηθούν να είναι διεφθαρμένοι». Σε ένα χρόνο η εκστρατεία κατάφερε να εξελιχθεί σε ένα δίκτυο αποτελούμενο από 4.000 φοιτητές και 90 Πανεπιστήμια.

Η ανωτέρω πρωτοβουλία αποτελεί παράδειγμα προσέγγισης «από τη βάση» (bottom up), καθώς οι φοιτητές είχαν τη δυνατότητα να κατευθύνουν το δίκτυο και τις ενέργειές του, με το UNDP να έχει υποστηρικτικό ρόλο. Οι φοιτητές δημιούργησαν μόνοι τους την ταυτότητα, το λογότυπο και τα μηνύματά τους. Παράλληλα, με χρηματοδότηση που προέρχονταν από καφετέριες που διαχειρίζονταν οι φοιτητές σε πανεπιστημιούπολεις, το δίκτυο διοργάνωσε δράσεις, όπως συνέδρια, κατασκηνώσεις, εκστρατείες και δημόσιες εκδηλώσεις για την ευαισθητοποίηση των φοιτητών σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της διαφθοράς και τη σημασία της ανάληψης δράσης.

Οι φοιτητές αξιοποίησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. Facebook) για την ανταλλαγή πληροφοριών, βίντεο και φωτογραφιών και για το συντονισμό της εργασίας τους. Η διενέργεια εκπαιδεύσεων, με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης διευκόλυσε,

ταυτοχρόνως, τη διεύρυνση του δικτύου, προσελκύοντας συνεργάτες από άλλα πανεπιστήμια.

Το 2013, το «Δίκτυο Νεολαίας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς» κέρδισε το βραβείο βέλτιστης πρακτικής «Creative For Good» του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ [33]. Η σημαντική ανάπτυξη του δικτύου, καθώς και η ποιότητα των δραστηριοτήτων που ανέπτυξε προσέλκυσαν το ενδιαφέρον και άλλων ιδρυμάτων, Οργανισμών και δικτύων στη χώρα, όπως το Δίκτυο Καταπολέμησης της Διαφθοράς του ιδιωτικού τομέα, με επικεφαλής τους Ταϊλανδούς επιχειρηματίες και ενώσεις του κλάδου, όπως το Ταϊλανδικό Επιμελητήριο Εμπορίου, την Ταϊλανδική Ένωση Τραπεζιτών, την Ομοσπονδία Ταϊλανδικών Βιομηχανιών και το Χρηματιστήριο της Ταϊλάνδης (SET), με τα οποία το δίκτυο νεολαίας υπέγραψε μνημόνια συνεργασίας.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 15

Αφρική

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	

Το Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) μετά την επιτυχία των πρωτοβουλιών Education for Justice (E4J) και Anti-Corruption Academic (ACAD), οι οποίες έχουν αναγνωριστεί, παγκοσμίως, για την προστιθέμενη αξία τους αναφορικά με την ενίσχυση της ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς, εγκαινίασε μια ακόμα πρωτοβουλία, με τίτλο την «Global Resource for Anti-Corruption Education and Youth Empowerment - Παγκόσμια Πηγή για την Εκπαίδευση και τη Νεολαία κατά της Διαφθοράς - Πρωτοβουλία Empowerment (GRACE)/ Guardians of Integrity – Φύλακες της Ακεραιότητας» [34]. Στόχος του GRACE είναι η περαιτέρω προώθηση της εκπαίδευσης των νέων, ως εργαλείου στον αγώνα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της διαφθοράς. Μέσω της ανταλλαγής γνώσεων και εμπειρίας, σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς, ακαδημαϊκούς, νέους και αρχές καταπολέμησης της διαφθοράς, το Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) φιλοδοξεί να επιτύχει την καλλιέργεια μιας κουλτούρας μηδενικής ανοχής στη διαφθορά, σε παγκόσμια κλίμακα.

Στην κατεύθυνση αυτή το UNODC, υπό την αιγίδα της πρωτοβουλίας GRACE, έχει αναπτύξει σειρά ενότητων [35] για χρήση από ακαδημαϊκά ιδρύματα. Οι ενότητες αυτές επικεντρώνονται σε βασικά ζητήματα κατά τη διαφθοράς (ορισμούς, συνέπειες της διαφθοράς, σχέση της διαφθοράς με θέματα όπως η χρηστή διακυβέρνηση, τα συστήματα δικαιοσύνης, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η συμμετοχή των πολιτών κ.α.) και έχουν σχεδιαστεί, έτσι ώστε να μπορούν να ενσωματωθούν σε υφιστάμενα μαθήματα, ενώ, παράλληλα, περιλαμβάνουν πληθώρα διδακτικών εργαλείων (συζητήσεις, δραστηριότητες και ασκήσεις, διαφάνειες, βίντεο κ.α.).

Οι ενότητες επικεντρώνονται σε καθολικές αξίες και προβλήματα και είναι εύκολα προσαρμόσιμες σε διαφορετικές κουλτούρες και προγράμματα. Τα θέματα που περιλαμβάνονται στις ενότητες προέκυψαν κατόπιν διαβούλευσης με ακαδημαϊκούς και εμπειρογνώμονες το 2017. Μετά την τελική επεξεργασία του από τα στελέχη του UNODC,

το εκπαιδευτικό υλικό δημοσιεύθηκε στον οικείο ιστότοπο, ως υλικό ανοικτού κώδικα, το οποίο ενημερώνεται τακτικά.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω πρωτοβουλίας έχουν διοργανωθεί εργαστήρια, με τη συμμετοχή μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, κατά τη διάρκεια των οποίων συζητήθηκαν μεθοδολογικά ζητήματα για την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών για την ακεραιότητα και την ηθική σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους, αλλά και το πως μπορεί το παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό να προσαρμοστεί σε υφιστάμενες ενότητες μαθημάτων. Παράλληλα, οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις με τα στελέχη του UNODC αναφορικά με τον τρόπο βελτίωσης ή συμπλήρωσης των υφιστάμενων εργαλείων και εκπαιδευτικών υλικών.

ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ 16

Κίνα

Μαθητοκεντρική/Πολυθεματική	✓	Δίκτυα Συνεργασίας	✓
Ανοιχτό Σχολείο		Ηλικιακή Προσέγγιση	✓
Χρήση Τ.Π.Ε./Οπτικοακουστικού Υλικού	✓	Βιωματική Μάθηση	✓

Από το 2012, η Κίνα διοργανώνει τον Πολιτιστικό Διαγωνισμό Ακεραιότητας [12] σε πανεπιστήμια και κολέγια, σε εθνικό επίπεδο. Οι διαγωνισμοί περιλαμβάνουν τέσσερις τομείς: τις παραστατικές τέχνες, την καλλιγραφία και ζωγραφική, την τέχνη και το σχέδιο, καθώς και το δίκτυο και τα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης. Τα έργα εκτίθενται σε πανεπιστήμια και παρουσιάζονται στον ιστότοπο www.univs.cn. Κάθε διαγωνισμός προσελκύει περίπου 200.000 συμμετέχοντες από περισσότερα από 1.000 πανεπιστήμια και υποβάλλονται, ετησίως, περισσότερα από 45.000 έργα. Στις αξιοσημείωτα έργα που έχουν υποβληθεί μέχρι σήμερα, περιλαμβάνονται μια αφίσα που δημιουργήθηκε από φοιτητές του Northeastern University και απεικονίζει τη μεταφορά της καθαρής διακυβέρνησης χρησιμοποιώντας λωτούς, και μια μικροταινία με τίτλο "Bottom Line" η οποία δημιουργήθηκε από φοιτητές του Jiangxi Normal University, με θέμα τη σημασία της έντιμης άσκησης της εξουσίας.

Παράλληλα, τα πανεπιστήμια της Κίνας αναπτύσσουν, μεμονωμένα, εκπαιδευτικά προγράμματα εφαρμόζοντας καινοτόμες μεθόδους, αναφορικά με την εκπαίδευση για την ενίσχυση της ακεραιότητας και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Στο πλαίσιο αυτό, το Πανεπιστήμιο Επικοινωνίας της Κίνας αξιοποιώντας την ψηφιακή τεχνολογία δημιούργησε ένα ηλεκτρονικό περιοδικό με τίτλο "Views on Integrity", το οποίο επιτρέπει στους αναγνώστες να μετέχουν σε ομάδες συζήτησης WeChat, γεγονός που συμβάλλει στην άμεση διάδοση των μηνυμάτων, σε ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα. Το περιοδικό χρησιμοποιεί εντυπωσιακές εικόνες και μελωδικά soundtracks προκειμένου να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σχετικά με την "κόκκινη γραμμή μεταξύ διαφθοράς και εντιμότητας", τονίζοντας την ανάγκη για προσοχή ώστε να αποφευχθεί η υπέρβαση αυτής της γραμμής. Ένα άλλο παράδειγμα είναι το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Dalian, το οποίο ορίζει τον Νοέμβριο, ως Μήνα Εκπαίδευσης κατά της Διαφθοράς και της Ακεραιότητας. Στο πλαίσιο αυτό, το πανεπιστήμιο φιλοξενεί εκδηλώσεις όπως το "Θεωρητικό Καρναβάλι", τις "Διαλέξεις διάσημων καθηγητών" και έναν διαγωνισμό έκθεσης με τίτλο "Τι είναι η έντιμη ακαδημαϊκή πρακτική". Επιπλέον, η Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου

Renmin της Κίνας και η Ανώτατη Λαϊκή Εισαγγελία συνεργάζονται σε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα κατά της διαφθοράς. Στο πρόγραμμα αυτό, καθηγητές και φοιτητές δεσμεύονται, μεταξύ άλλων, σε μια "Συμφωνία για έντιμη συμπεριφορά", με βάση τον Κώδικα Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου.

Οι Καλές Πρακτικές της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας (Ε.Α.Δ.) έχει ως κύρια αποστολή «τον κεντρικό σχεδιασμό και συντονισμό όλων των απαραίτητων δράσεων για την πρόληψη, την αποτροπή, τον εντοπισμό και την καταστολή πράξεων και φαινομένων διαφθοράς, την ευαισθητοποίηση, την εκπαίδευση και την αλλαγή των προτύπων στο σύνολο της κοινωνίας και όσον αφορά στα θέματα διαφάνειας, ακεραιότητας και καταπολέμησης της διαφθοράς» (παρ. 2, αρ. 82, ν. 4622/2019). Στο πλαίσιο αυτό, η Ε.Α.Δ. έχει υλοποιήσει σημαντικές δράσεις, για την ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των παιδιών και των νέων, σύμφωνα με το σκοπό και τους στόχους που περιγράφονται στο παρόν κείμενο. Ειδικότερα:

- 1) Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας τον Ιούνιο του 2021, υπέβαλλε αναλυτική πρόταση στο ΥΠ.ΑΙ.Θ. με στόχο τον εμπλουτισμό της εκπαιδευτικής ύλης των σχολικών εγχειριδίων, κατόπιν συνεργασίας με τα στελέχη του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). Κατόπιν αυτού, στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή» (Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου), συμπεριλήφθηκε σχετική ενότητα, με προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα το «να αναγνωρίζουν οι μαθητές τα ζητήματα διαφθοράς και να υπερασπίζονται θέματα διασφάλισης της διαφάνειας μέσω της λογοδοσίας και της ακεραιότητας» και σε επίπεδο σκοποθεσίας του εν λόγω μαθήματος «το να κατανοήσουν τη σημασία των αρχών της ακεραιότητας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας και να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα ενίσχυσης των προσωπικών ηθικών αξιών τους και την ικανότητά τους να ενεργούν με βάση αυτές και να συλλογιστούν πώς ο/η καθένας/καθεμιά μπορεί να γίνει ο ηγέτης, ο πρωτοστάτης, ο καινοτόμος στην προσπάθεια για την επικράτηση των ηθικών αξιών για την προώθηση της ευημερίας όλων».
- 2) Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (U.N.O.D.C.) το 2019, στο πλαίσιο έργου παροχής τεχνικής βοήθειας με τίτλο «Anti-corruption Project», πρότεινε δράσεις στον τομέα της Παιδείας και του Αθλητισμού, σε συνεργασία με την Ε.Α.Δ. και στελέχη του Ι.Ε.Π., με στόχο την ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας σε θέματα ακεραιότητας. Στην κατεύθυνση αυτή, η Ε.Α.Δ. υλοποίησε, με τη συμμετοχή του αρμόδιου Υπουργείου και του Ι.Ε.Π., τις ακόλουθες δράσεις:
 - Εκπαιδευτικό υλικό για την Πρωτοβάθμια (The Zorbs comic books) και την Δευτεροβάθμια (San Servolo comic books) Εκπαίδευση, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές συμπεριλαμβάνοντας και υποστηρικτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς. Το υλικό εντάσσεται σε σειρά δράσεων του UNODC στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Education for Justice (www.unodc.org/e4j), που αποτελεί μέρος του Παγκόσμιου Προγράμματος για την εφαρμογή της Διακήρυξης της Ντόχα.

- Εκπόνηση εγχειριδίων και διοργάνωση σχετικής ημερίδας για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις 18 και 19 Δεκεμβρίου 2021 για την υλοποίηση της δράσης «Εργαλεία διδακτικών πόρων (Teaching Resource Kit)».
 - Κατά τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας κατά της Διαφθοράς στις 9.12.2021, υλοποιήθηκε, σε συνεργασία με το U.N.O.D.C., δράση ευαισθητοποίησης των μαθητών και των μαθητριών, μέσω διαδραστικού υλικού, σε θέματα διαφθοράς και ακεραιότητας. Ειδικότερα, οι μαθητές κλήθηκαν να διερευνήσουν τις συνέπειες των φαινομένων της διαφθοράς σε σχέση με το δημόσιο συμφέρον και την ευημερία της κοινωνίας ή/και να προσδιορίσουν τις εκφάνσεις της ακεραιότητας σε προσωπικό, τοπικό και δημόσιο επίπεδο, ανάλογα με την ηλικιακή τους ομάδα.
- 3) Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), προκήρυξε για το σχολικό έτος 2021-2022 τον 1^ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Μαθητικής Δημιουργίας «Ηγέτες Ακεραιότητας του Αύριο», προκειμένου μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης να εκφραστούν με δημιουργικούς τρόπους (ζωγραφική, κολάζ, αφίσες, βίντεο, γραπτό κείμενο, ποίημα) και να αποτυπώσουν πρωτότυπα τις αξίες του σεβασμού, της αλήθειας, της δικαιοσύνης, της ακεραιότητας και της αλληλεγγύης. Σε συνέχεια του πρώτου επιτυχημένου Διαγωνισμού, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τη Βιβλιοθήκη της Βουλής και την Εκπαιδευτική Τηλεόραση της Βουλής, προκήρυξε τον αντίστοιχο για το σχολικό έτος 2022-2023 2^ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Μαθητικής Δημιουργίας με θέμα ««Όχι» στη Βία, «Ναι» στη φιλία, κάνε block στον εκφοβισμό».

Συνολικά, στον 1^ο Μαθητικό Διαγωνισμό συμμετείχαν 217 μαθητές και μαθήτριες από την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με 157 έργα, ενώ εκπροσωπήθηκαν 37 σχολεία από όλη τη χώρα, ενώ στο 2^ο Μαθητικό Διαγωνισμό συμμετείχαν 1.975 μαθητές και μαθήτριες από την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με 1.184 έργα, ενώ εκπροσωπήθηκαν 176 σχολεία από όλη την επικράτεια².

² <https://aead.gr/publications/enimerotika-entypa/fylladio-hgetes-akeraiothtas-tou-avrio>

Επίλογος

Η καλλιέργεια της κουλτούρας ακεραιότητας, η ανάπτυξη και εξέλιξη παιδιών και νέων μέσα από την ενστάλαξη θεμελιωδών αξιών και η ακέραιη και υπεύθυνη συμπεριφορά δια βίου είναι αποτέλεσμα μιας προσπάθειας που ξεκινά από την οικογένεια, συνεχίζεται στο σχολείο και δοκιμάζεται στην καθημερινή ζωή και στον επαγγελματικό στίβο.

Το ενδιαφέρον της κοινωνίας για θέματα ενίσχυσης της ακεραιότητας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της καταπολέμησης της διαφθοράς αποτυπώνεται ολοένα και περισσότερο στην εκπαιδευτική κοινότητα τα τελευταία χρόνια μέσα από προσπάθειες καλλιέργειας της αντίστοιχης κουλτούρας σε όλα τα μέλη της, ακολουθώντας τις κατευθύνσεις και συστάσεις διεθνών Οργανισμών και φορέων. Η αξιοποίηση των εκπαιδευτικών μεθόδων και εργαλείων που διέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία, όπως οι σύγχρονες μέθοδοι θεματικής και διεπιστημονικής διδασκαλίας, η προσέγγιση των θεμάτων της ακεραιότητας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της καταπολέμησης της διαφθοράς ανάλογα με την ηλικία, η βιωματική μάθηση και η σύνδεση των εκπαιδευτικών μονάδων με την κοινωνία, αλλά και η δικτύωση αυτών τόσο μεταξύ τους όσο και με εξωτερικούς φορείς – εμπειρογνώμονες, με την υποστήριξη των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας, διαμόρφωσε ανά τον κόσμο μια ποικιλία δράσεων και καλών πρακτικών.

Οι καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί, έχοντας ως γνώμονα την ευαισθητοποίηση όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, αξιοποίησαν την εξειδικευμένη γνώση στα αντικείμενα της ακεραιότητας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και την καταπολέμησης της διαφθοράς, προήγαγαν την διεπιστημονικότητα και ενθάρρυναν την ενεργή συμμετοχή. Αφουγκράστηκαν τις τοπικές κοινωνίες και τα προβλήματά τους, προκάλεσαν εποικοδομητικές συζητήσεις και ανταλλαγές απόψεων και δοκίμασαν τη μετάδοση βασικών νοημάτων ηθικών αξιών μέσα από ποικίλους επιστημονικούς διαύλους, κατάλληλους για την ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνονταν.

Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν όπως θεατρικά δρώμενα, παραδοσιακές ιστορίες, εορτές, εκδηλώσεις με την ενεργή εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας, σεμινάρια, διδασκαλίες, εργαστήρια και συζητήσεις με εμπειρογνώμονες, ίδρυση ειδικών μαθημάτων σε πανεπιστημιακές σχολές και εξειδικευμένων μεταπτυχιακών προγραμμάτων, αλλά και η συνεργασία της εκπαιδευτικής κοινότητας με κυβερνητικούς αξιωματούχους και κοινωνικούς φορείς προσέφεραν χρήσιμα συμπεράσματα για τους τρόπους ενίσχυσης της ακεραιότητας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της καταπολέμησης της διαφθοράς στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Οι καλές πρακτικές που παρουσιάστηκαν στο παρόν Εγχειρίδιο δύνανται να εφαρμοστούν και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μέσα από την υφιστάμενη

δομή του, εμπλουτίζοντας τα προγράμματα σπουδών και εμπλουτίζοντας τις ειδικές εκπαιδευτικές δράσεις, σε συνεργασία με εξειδικευμένους φορείς σε θέματα ακεραιότητας, διαφάνειας, λογοδοσίας και καταπολέμησης της διαφθοράς, αξιοποιώντας, με τον τρόπο αυτό, το πλούσιο υλικό που έχει κατά καιρούς δημιουργηθεί.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- [1] Σύνταγμα της Ελλάδας (Α' 211/2019)
- [2] UNODC (2004), *United Nations Convention Against Corruption*, (New York: UNODC), https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}
- [3] News.gov.hk (2015), ICAC stages anti-graft lessons, στο *news.gov.hk*
https://www.news.gov.hk/en/categories/admin/html/2015/07/20150709_131930.shtml
{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}
- [4] Saraswathi G., Stanly L., (2018), Thematic Approach – A New Perspective in Teaching, in *Review of Research*, no. 48514, vol. 7, issue 7, April 2018
https://www.researchgate.net/publication/339586361_THEMATIC_APPROACH_-_A_NEW_PERSPECTIVE_IN_TEACHING
{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}
- [5] Styron R.A., Jr., Ed.D., (2013), Interdisciplinary Education: A Reflection of the Real World, in *Systemic Cybernetics and Informatics*, vol. 11, no 9, 2013
<https://www.iiisci.org/Journal/pdv/sci/pdfs/iSA312DD.pdf>
{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}
- [6] Chiu L., (2021), *Engaging the young generation in the fight against corruption*, Public Integrity Network – Capacity Development Program, ADB/OECD Anti-Corruption Initiative, ICAC Hong Kong, February 2021, (p.14)
<https://events.development.asia/system/files/materials/2021/02/202102-engaging-young-generation-fight-against-corruption.pdf>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [7] ICAC (2022), ICAC Moral Education Website, iTeen Camp Website, *Moral Education for Youth*, Anti-Corruption Resources,
<https://me.icac.hk/english-corner/kg-primary/index.html>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [8] Kolb D. (1984), *Experiential Learning, Experience As The Source of Learning And Development*, (New Jersey: Prentice Hall)
https://www.researchgate.net/publication/235701029_Experiential_Learning_Experience_As_The_Source_Of_Learning_And_Development/link/00b7d52aa908562f9f000000/download
{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}
- [9] Dewey J. (1938), *Experience and Education*, The Kappa Delta Pi Lecture Series, (USA : Mcmillan Publishing Co., Inc.)
<https://img1.wsimg.com/blobby/go/37e59bfd-4b49-433d-b3cb-81428b27612c/downloads/Experience%20and%20Education%20by%20John%20Dewey.pdf?ver=1631401536051>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [10] Peterson, R. L., O'Connor, A., & Fluke, S. (2014), *Character Counts!* Program brief. Lincoln, NE: Student Engagement Project, University of Nebraska-Lincoln and the Nebraska Department of Education.
<http://k12engagement.unl.edu/character-counts>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}

- [11] OECD (2018), *Education for Integrity*, Teaching on Anti-Corruption, Values and the Rule of Law, (σελ. 86)
<https://www.oecd.org/governance/ethics/education-for-integrity-web.pdf>
{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}
- [12] UNODC, Article 13 UNCAC, Awareness-Raising Measures and Education, *Thematic Compilation of Relevant Information Submitted by China, Best Practices of Anticorruption and Integrity Education in Chinese Universities and Schools*
www.unodc.org/documents/corruption/WG-Prevention/Art_13_Awareness-raising_measures_and_Education/China.pdf
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [13] Anti-Corruption & Civil Rights Commission (ACRC), The Republic of Korea, (2019), *ACRC imparts lessons about integrity to young students*,
https://acrc.go.kr/board.es?mid=a20301000000&bid=62&tag=&act=view&list_no=12985&nPage=27
{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}
- [14] U4 Anti-Corruption Resource Centre (2020), *Values education for public integrity*, (σελ. 17-18)
<https://www.u4.no/publications/values-education-for-public-integrity>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [15] Gainer M., (2015), Shaping values for a new generation: Anti-corruption education in Lithuania (2002 – 2006), in *Innovations for Successful Societies*, Princeton University
https://successfulsocieties.princeton.edu/sites/g/files/toruqf5601/files/MG_NORMS_Lithuania_1.pdf
{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}
- [16] Transparency International (2022), International Youth Day Global Snapshot: Young People Fighting the Good (Anti-Corruption) Fight, *Lithuania: Bringing schoolchildren on board*,
<https://www.transparency.org/en/news/international-youth-day-2022-anticorruption-fight#lithuania-bringing-schoolchildren-on-board>
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [17] Transparency International (2023), School on Integrity, in *Times of Turmoil: Redesigning the Anti-Corruption Roadmap*,
<https://transparencyschool.org/programme/>
{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}
- [18] The Republic of Lithuania, *Law on Corruption Prevention No IX-904*, No XIV-471 29.06.2021 Vilnius
https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/09/law-on-corruption-prevention-new_2021.pdf
{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}
- [19] Transparency International (2004), *Teaching Integrity to Youth*, Examples from 11 countries, Corruption Fighters' Tool Kit, Special Edition
https://images.transparencycdn.org/images/2004_Toolkit_TeachingIntegrityYouth_EN.pdf
{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}
- [20] Transparency International (2021), *How Integrity Pacts Turned High School Students into Promoters of Citizen Engagement in Public Contracting*; our experience with high school students in Italy show how,

<https://www.transparency.org/en/blog/integrity-pacts-turned-students-into-promoters-of-citizen-engagement-in-public-contracting>

{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}

[21] Australian National University, Crawford School of Public Policy, *Integrity and Anti-Corruption*,

<https://programsandcourses.anu.edu.au/specialisation/INAC-SPEC#introduction>

{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}

[22] Australian National University, Crawford School of Public Policy, Master of Public Policy: Integrity and Anti-Corruption Specialisation,

<https://crawford.anu.edu.au/study/graduate-degrees/master-public-policy-integrity-and-anti-corruption-specialisation>

{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}

[23] Griffith University, Transparency International (2020), Asia-Pacific Integrity School

<https://www.griffith.edu.au/conference/asia-pacific-integrity-school>

{Ανακτήθηκε Μάιο 2023}

[24] Keystone, Academic Courses, Postgraduate Certificate in Specialty in Public Integrity and Anti-Corruption Strategies, ITESO – Universidad Jesuita de Guadalajara,

<https://www.academiccourses.com/institutions/iteso-universidad-jesuita-de-guadalajara/specialty-in-public-integrity-and-anti-corruption-strategies>

{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}

[25] ITESO – Universidad Jesuita de Guadalajara, Specialization in Public Integrity and Anti-Corruption Strategies,

<https://posgrados.iteso.mx/especialidad-integridad-publica-estrategias-anticorrupcion>

{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}

[26] University of Oxford, Blavatnik School of Government, Building Integrity Programme,

<https://integrity.bsg.ox.ac.uk/> και <https://integrity.bsg.ox.ac.uk/projects>

{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}

[27] The Independent Commission Against Corruption of Mauritius, Anti-Corruption Public Speaking Competition (2015 edition)

<https://www.icac.mu/anti-corruption-public-speaking-competition-2015-edition/>

{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}

https://www.unodc.org/documents/corruption/WG-Prevention/Art_13_Awareness-raising_measures_and_Education/Mauritius.pdf

{Ανακτήθηκε Μάρτιο 2024}

<https://www.youtube.com/watch?v=hJf7bOlf9tw>

{Ανακτήθηκε Μάρτιο 2024}

<https://www.youtube.com/watch?v=jO63w8q4vKA>

{Ανακτήθηκε Μάρτιο 2024}

[28] ICAC – Anti-Corruption Public Speaking Competition 2015 Promo,

https://www.youtube.com/watch?v=hJf7bOlf9tw&embeds_referring_euri=https%3A%2F%2Fwww.icac.mu%2F&source_ve_path=OTY3MTQ&feature=emb_imp_woyt

{Ανακτήθηκε Ιούνιο 2023}

[29] United States Agency International Development (USAID) Eastern Europe & Eurasia Social Legacy Program (E&E SLP), Transparent Education Network (TEN), (2011) *Specific Program Activities in Armenia*, <https://ten.edc.org/armenia.php>

{Ανακτήθηκε Απρίλιο 2023}

[30] United States Agency International Development (USAID), Transparent Education Network (TEN), Education Development Center Inc. (EDC) Learning transforms lives (2012), *Addressing Corruption in Education, A Toolkit for Youth from Youth*, (σελ. 28-29)

<https://www.edc.org/sites/default/files/uploads/Transparency-Education-ToolKit.pdf>

{Ανακτήθηκε Ιούνιο 2023}

[31] U4 Anti-Corruption Resource Center, U4 Expert Answer, Transparency International (2013), *Best Practices in engaging youth in the fight against corruption*,

<https://www.u4.no/publications/best-practices-in-engaging-youth-in-the-fight-against-corruption.pdf>

{Ανακτήθηκε Ιούνιο 2023}

[32] The Making of the Thai Youth Anti-Corruption Network, (2012)

<https://www.youtube.com/watch?v=1RrCLK9RnWE+>

{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}

[33] United Nations Convention against Corruption (UNCAC), UNCA Civil Society Coalition (2012), *Thai Youth Anti-Corruption Network*,

<https://uncaccoalition.org/our-network/anti-corruption-platforms/southeast-asia/thailand/thai-youth-anti-corruption-network/>

{Ανακτήθηκε Αύγουστο 2023}

[34] United Nations Global Resource for Anti-Corruption Education and Youth Empowerment (GRACE), (2019), *Guardians of Integrity, The Integrity Leaders of Tomorrow*

<https://grace.unodc.org/grace/en/>

{Ανακτήθηκε Ιούνιο 2023}

[35] U4 Anti-Corruption Resource Center, U4 Expert Answer, Transparency International (2013), *Best Practices in engaging youth in the fight against corruption*,

<https://www.u4.no/publications/best-practices-in-engaging-youth-in-the-fight-against-corruption.pdf>

{Ανακτήθηκε Ιούλιο 2023}

[36] Lieberman & McLaughlin (1992), Lowndes & Skelcher (1998), Mullen & Kochen (2000), Anderson & Togneri (2003)

ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ

-
- 🏠 Λένορμαν 195 & Αμφιαράου,
104 42, Αθήνα
 - ☎ 2132129700
 - ✉ info@aead.gr
 - 🌐 www.aead.gr